

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права

Кафедра міжнародного публічного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Правове регулювання діяльності кредитних установ в Європейському Союзі»

Студента II курсу, 12-м групи,
денної форми навчання
спеціальності 293
«Міжнародне право»

*Підпис
студента*

Равлінко Андрій
Ігорович

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент

*Підпис
керівника*

Переверзева Ольга
Сергіївна

Керівник освітньо-професійної
програми:
доктор юридичних наук,
доцент

*Підпис
керівника
програми*

Дешко Людмила
Миколаївна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА КРЕДИТНИХ УСТАНОВ ЄС	7
1.1. Правова характеристика кредитних установ в ЄС.....	7
1.2. Історія та динаміка розвитку кредитних установ в ЄС.....	12
1.3. Принципи діяльності кредитних установ як елементу банківського права ЄС.....	21
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В ЄС	32
2.1. Правовий аналіз Директиви «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами» 77/780/ЕЕС від 12 грудня 1977 р.....	312
2.2. Правова характеристика Директиви «Щодо заснування та ведення бізнесу кредитними установами» № 89/646/ЕЕС від 15 грудня 1989 р.....	37
2.3. Правовий аналіз Директиви про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм» від 26 червня 2013 р.....	49
Висновки до розділу 2	61
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В ЄС	62
3.1. Діяльність Суду справедливості Європейського Союзу у контексті кредитних відносин.....	61
3.2. Практика розгляду спорів щодо кредитних установ.....	70
Висновки до розділу 3	79
ВИСНОВКИ	80

СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	84
-------------------------------	-----------

ВИКОРИСТАНИХ**ВСТУП**

Актуальність теми дослідження. Сучасний глобалізаційний розвиток передбачає наявність ринкових відносин, які дозволяють забезпечити матеріальні потреби суспільства та сприяють позитивній економічній динаміці національного господарства.

Реалізація переважної більшості економічних відносин між учасниками ринкових відносин відбувається за допомогою посередників, завдяки яким вирішуються проблеми функціонування ринку фінансових та кредитних послуг. В його межах відбуваються процеси надання послуг щодо мобілізації, розподілу та перерозподілу вільних ресурсів.

Ринок кредитних послуг складається з різних інститутів, які надають специфічні професійні послуги, направляючи потоки фінансових ресурсів від кредиторів/інвесторів до реципієнтів. Саме від рівня розвитку ринку кредитних послуг значною мірою залежить ефективність його функціонування.

Багатогранний та всебічний розвиток фінансово-правових відносин у рамках тієї або іншої держави, включаючи кредитно-банківські відносини як їх невід'ємну складову частину, об'єктивно вимагає чіткого універсального регулятора, яким виступає право. В результаті правової регламентації таких відносин будь-яка держава надає їм юридичного змісту.

На сучасному етапі історичного розвитку людської цивілізації національна економіка кожної держави неминуче інтегрується у міжнародну систему господарських зв'язків, тим самим виходячи за національні рамки і тому неминуче зазнає впливу міжнародного фактору.

Інтернаціоналізація економічних зв'язків об'єктивно обумовлює зародження, формування та розвиток інтеграційних процесів в усіх галузях

діяльності. В цьому процесі все більшу роль відіграє право, яке комплексно опосередковує різні аспекти міжнародного життя.

Найважливішою складовою економічних відносин всередині будь-якої держави виступають кредитні відносини, що опосередковують різні аспекти банківської діяльності.

Перехід України до ринкових відносин вимагає приведення банківського законодавства у відповідність до потреб ринкової економіки. Ураховуючи інтеграційні процеси, пов'язані із здійсненням банківської діяльності, неможливість функціонування кредитно-фінансових установ у відриві від міжнародного грошово-кредитного ринку, національне банківське законодавство повинно створюватися на основі основних принципів, вироблених міжнародною банківською практикою, використовуючи досвід правового регулювання.

Потреба в гармонізації банківського законодавства України та зарубіжних країн виникає, у першу чергу, через зв'язки між різними банками, які постійно розвиваються та удосконалюються. Із проголошенням стратегічного курсу України на євроінтеграцію одним із актуальних завдань стає гармонізація національного законодавства нашої держави, у тому числі і банківського, з законодавством Європейського Союзу.

Таким чином, уніфікація регулювання фінансових послуг в державах-членах шляхом прийняття актів вторинного права і частково судовими рішеннями досягла високого рівня вже на час утворення Європейського Союзу в 1993 р. Формування єдиного валютного простору, значне розширення членства Європейського Союзу, зрештою, набуття чинності Лісабонським договором в 2009 році, а головне – інтенсивний розвиток технологій, що постійно змінюють форми і різноманіття надання фінансових послуг змушує інститути Союзу постійно і успішно модернізувати правила їх надання. Євроінтеграція України і перспективи співробітництва, які вони відкривають, вимагають досліджувати досвід ЄС і адаптувати законодавство і організацію кредитних послуг в Україні до європейського досвіду.

Метою даної роботи є аналіз правового регулювання діяльності кредитних установ в Європейському Союзі.

Відповідно до мети були поставлені наступні завдання:

- Визначити правову характеристику кредитних установ в ЄС;
- Дослідити історію та динаміку розвитку кредитних установ в ЄС;
- Охарактеризувати принципи діяльності кредитних установ як елементу банківського права ЄС;
- Надати правовий аналіз Директиви «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами» 77/780/ЕЕС від 15 грудня 1977 р.;
- Надати правову характеристику Директиви «Щодо заснування та ведення бізнесу кредитними установами». 89/646/ЕЕС від 15 грудня 1989 р.;
- Надати правовий аналіз Директиви про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм» від 26 червня 2013 р.;
- Дослідити діяльність Суду справедливості Європейського Союзу у контексті кредитних відносин;
- Охарактеризувати практику розгляду спорів щодо кредитних установ.

Предметом дослідження є системний аналіз міжнародного законодавства щодо правового регулювання кредитних установ в Європейському Союзі.

Об'єктом дослідження є відносини у сфері діяльності кредитних установ в Європейському Союзі.

Методи дослідження. Теоретичною базою дослідження є положення наукових досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних учених у галузі фінансового та банківського права.

Робота проведена з використанням загальнонаукових методів емпіричного та теоретичного дослідження, зокрема:

- аналізу і синтезу – для деталізації об'єкта дослідження та вивчення його складових;
- логічного узагальнення – для обґрунтування необхідності застосування нових наукових понять і принципів надання фінансових послуг;
- системного – для визначення цілей та напрямів під час надання фінансових послуг;
- порівняння – для зіставлення показників за різними формами надання фінансових послуг.

Структура і обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА КРЕДИТНИХ УСТАНОВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1.Правова характеристика кредитних установ в Європейському Союзі

Перед тим, як розпочати здійснення правового аналізу вимог до діяльності кредитних установ, визначимо, що потрібно розуміти під поняттям «кредитна установа» в ЄС [11].

Відповідно до ст. 4 Рішення Європейського парламенту та Ради № 575/2013, кредитна установа – це товариство, предметом діяльності якого є прийняття вкладів або інших ресурсів на засадах поверненості від громадськості й надання кредитів за власний рахунок [12; 31].

Окрім цього, щоб товариство (юридична особа) набуло правового статусу кредитної установи, необхідно отримати право на реєстрацію як кредитної установи й дозвіл на здійснення таких операцій: залучення коштів у вклади та надання кредитів.

Кредитна установа має право здійснювати весь спектр операцій і надавати послуги, визначені Додатком № 1 Директиви № 2013/36/ЄС [2]. Зауважимо, що правовий статус «кредитної установи» в ЄС надається Європейським центральним банком (далі – ЄЦБ) чи компетентними органами держави-походження.

Європейське законодавство не закріплює поняття «банк», але національні законодавства країн-членів ЄС фіксують, що банки є кредитними установами.

Отже, банк – це товариство, предметом діяльності якого є прийняття вкладів або інших ресурсів на засадах поверненості від громадськості й надання кредитів за власний рахунок.

На підставі Директиви Європейського парламенту та Ради № 2013/36/ЄС і Рішення Європейського парламенту та ради № 575/2013

правовий статус кредитної установи може надаватись ЄЦБ та уповноваженими компетентними національними органами влади держави походження приватним і державним товариствам.

Кредитні установи, незалежно від різних підходів до назв суб'єктів нижнього рівня банківської системи, які закріплені в національних законодавствах держав-походження щодо використання термінів «банк», «ощадний банк» або інших банківських назв, мають право використовувати назву, яку вони отримали під час створення й реєстрації кредитної установи на всій території ЄС.

Варто відмітити, що Європейська комісія веде Реєстр кредитних установ, який публікується в Офіційному журналі ЄС. Європейське законодавство закріплює такі вимоги до діяльності кредитної установи:

- 1) перелік видів діяльності на фінансовому ринку;
- 2) отримання ліцензії;
- 3) мінімальний розмір статутного капіталу;
- 4) вимоги до управління банку;
- 5) вимоги до функціональної й персональної організації;
- 6) вимоги до розсудливого (пруденційного) здійснення діяльності (підприємництва) [15].

Розглянемо першу вимогу до діяльності банків – уніфікований у ЄС перелік видів діяльності.

У Додатку № 1 Директиви № 2013/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС визначений перелік діяльності (операцій, послуг і угод), які мають право здійснювати кредитні й фінансові установи в ЄС.

До таких операцій, послуг і угод належить:

- 1) прийняття вкладів або інших ресурсів на засадах поверненості від громадськості;
- 2) надання кредитів, у тому числі споживчих кредитів, іпотечних кредитів, факторингу з регресом і без регресу, фінансування підприємницьких трансакцій (у тому числі форфейтингу);

- 3) фінансовий лізинг;
- 4) платіжні послуги;
- 5) випуск і обслуговування платіжних засобів (наприклад, дорожніх чеків і банківських тратт);
- 6) гарантії й зобов'язання;
- 7) торгівля за власний рахунок або за рахунок клієнтів деякими з цих способів:
 - а) інструменти грошового ринку (чеки, векселі, депозитні сертифікати тощо);
 - б) іноземна валюта;
 - в) фінансові строкові активи (ф'ючерси) й опціони;
 - г) курсові та обмінні інструменти;
 - д) переказні цінні папери;
- 8) участь в емісії цінних паперів і надання послуг, що мають стосунок до цього;
- 9) консультування компаній щодо структури капіталу, галузевої стратегії тощо, надання послуг із питань об'єднання, приєднання й купівлі компаній;
- 10) посередництво на грошовому ринку;
- 11) управління портфоліями та консультування;
- 12) зберігання й управління цінними паперами;
- 13) кредитні послуги з надання інформації про позичальників;
- 14) послуги, пов'язані з безпечними вічками (safe custody);
- 15) видання електронних коштів.

Вищезазначені види діяльності можуть здійснюватись кредитними та фінансовими установами на всій території ЄС.

При чому діяльність кредитних і фінансових установ здійснюється на підставі ліцензії, наданої компетентним органом країни походження [12, с. 135].

Будь-яка кредитна установа, яка бажає вперше скористатись свободою надання послуг шляхом здійснення своєї діяльності на території іншої держави-члена ЄС, інформує компетентні органи держави-члена походження про види діяльності, які вона має наміри здійснювати, згідно з переліком Додатку № I Директиви № 2013/36/ЄС.

Компетентні органи держави походження в місячний термін після отримання нотифікації направляють її компетентним органам держави перебування. У цьому розрізі варто зазначити, що країни перебування самостійно встановлюють засади створення та реєстрації кредитних установ і їхніх філій [23].

Відзначимо, що не потрібно розглядати перелік видів банківських операцій як вичерпний.

Зміст переліку полягає в можливості здійснення виконання принципу єдиної ліцензії (так званий «європаспорт»).

Тобто, ліцензія, видана кредитній установі компетентним органом держави походження, надає право здійснювати визначені в ній операції на території країни перебування ЄС без отримання на її території ліцензії.

Отже, для створення й діяльності кредитної установи в країнах-членах ЄС (як другу вимогу до діяльності банку) необхідний спеціальний письмовий дозвіл (ліцензія) від компетентного органу держав походження на створення й діяльність кредитної установи.

Кредитна установа має право здійснювати свою діяльність тільки за наявності ліцензії та забезпечення проведення нагляду за її діяльністю. Варто зазначити, що на ЄЦБ покладено обов'язок здійснення банківського нагляду над кредитними установами ЄС.

При здійсненні нагляду ЄЦБ співпрацює з Європейським банківським органом (ЕВА), Європейським органом зі страхування й пенсійного страхування працівників (ЕІОРА), Європейським органом з цінних паперів і ринків (ESMA), національними органами нагляду держав-членів ЄС, національними центральними банками тощо [14; 53]

Третьою вимогою до діяльності кредитної установи є формування статутного капіталу. Згідно із законодавством ЄС, початковий капітал не може бути меншим за 5 мільйонів євро. Цей капітал повинен бути повністю наповнений перед державною реєстрацією кредитної установи. Четвертою вимогою є вимоги до управління банку.

Кредитна установа повинна мати систему органів управління (загальні збори акціонерів, спостережну раду, правління) та органи контролю (наглядову раду і внутрішній аудит).

Кожен орган має бути наділений повноваженнями й нести відповідальність за їх невиконання (чи неналежне виконання).

П'ятою вимогою є вимога до функціональної та персональної організації. Для належного функціонування банку необхідно забезпечити чітку ієрархію, яка буде управлятись кваліфікованим менеджментом.

У цьому розрізі законодавець висуває вимоги щодо організаційної структури й системи управління банком; відносин і співпраці між керівними органами та органами контролю банку; принципів преміювання; повноважень і відповідальності за підприємницьку діяльність банку [45, с. 10].

Останньою вимогою є вимога до розсудливого (пруденційного) здійснення діяльності (підприємництва).

До вимог розсудливого підприємництва банки включають моніторинг лімітів майнової ангажованості; правил ліквідності; валютних позицій; ризикменеджмент (ідентифікація, моніторинг, проведення вимірів, створення резервних фондів на покриття ризиків).

1.2. Історія та динаміка розвитку кредитних установ в Європейському Союзі

Історія розвитку банківської справи тісно пов'язана з історією діяльності банків та виникненням грошей. На жаль, немає достовірних відомостей про виникнення перших кредитних установ і характер здійснюваних ними позичкових операцій.

Однак історичні дані свідчать, що перші банківські операції з обміну грошей існували ще за дві тисячі років до нашої ери у Стародавній Греції, Стародавньому Вавилоні, у Стародавньому Єгипті та Римі.

Зародилася і подальшого розвитку банківська справа набула в Стародавній Греції, де організацію банківської справи було закладено понад дві з половиною тисячі років тому у давньогрецьких містах на узбережжях Середземного, Егейського і Чорного морів.

Поняття першого банку, як відомо, ототожнюється з міняйлами Стародавньої Греції, де банкірів називали трапезидами (від грецького "трапеза", що означає стіл) [21, с. 24]

Перші банки виникли на основі контор міняйл та крамниць ювелірів [12, с. 25]. Проте, не необхідно пов'язувати природу банку з операціями обміну валют, оскільки така операція є відображенням товарного обміну, і в ній ще немає кредитної основи, яка визначає головний напрямок діяльності банків більш пізнього періоду.

Операції збереження, що орієнтувались на внутрішній обіг, є більш давніми і наближають нас до розкриття змісту кредитних установ. На думку істориків, ще у 2300 р. до н.е. існували торговельні компанії, які, поряд з виконанням своїх безпосередніх функцій, видавали позики.

Згадки про перші відокремлені кредитні операції стосуються до VI ст. до н.е. Ернст Куртіус у книзі "Історія Греції" пише, що "зі всіма провідними храмами було пов'язане управління фінансами.

Жерці намагались збільшити доходи шляхом вмілого управління, дохідної здачі землі в оренду, надання позик для накопичення скарбів, яких вистачило б не тільки на здійснення обрядів, але й на укріплення могутності храму" [3, с. 12].

Відносно висока стабільність храмового господарства була важливою умовою підтримки грошового обігу. Вона сприяла зміцненню та постійному здійсненню храмами грошових операцій, зберіганню товарних грошей. Зниження якості, природне псування, необхідність поновлення товарних грошей обумовили закріплення за храмовими господарствами функції регулювання грошового обігу (касові операції). Виконання цих функцій вимагало додаткових грошових операцій – облікової та розрахункової.

Таким чином, храми здійснювали основні грошові операції, сприяли зародженню кредитних операцій, здійснювали розрахунково-касове обслуговування, вдосконалювали платіжний обіг.

Прототипами спеціалістів банківської справи у Стародавньому Римі були менсарії (приймали на зберігання вклади), нумуларії (здійснювали операції, які полягали у купівлі та продажу монет, їх розміні, видачі малих кредитів та залученню малих вкладів) та аргентарії (перетворювали вклади приватних осіб у позики) [4].

Перші банкіри розуміли, що нагромаджені кошти потребують обігу. Віддаючи грошові кошти у тимчасове користування чи самостійно відкриваючи торговельні та ремісничі підприємства, можна отримати від них користь.

Таким чином, з'являються класичні банківські активні операції. Заставою при цьому, в основному, виступали кораблі чи товари, а у деяких випадках – будинки, дорогоцінності та раби. Необхідність та корисність середньовічних мінял у своїх працях доводить С. Сорочан [5].

Деякі вчені доводять, що міняли несли певні контрольно-інспекційні функції, пов'язані зі забезпеченням нормального функціонування імперського монетного обігу [6].

Відомо, що у 351 р. до н.е. з'явилися прообрази банків, які надавали у позику вільні державні кошти та брали вклади населення на зберігання, а також виконували податкові функції [11, с. 25].

Лихварство, як специфічний вид економічної діяльності, сформувався внаслідок реалізації функції грошей, як засобу платежу та розвитку кредитних відносин.

Однак, є істотна різниця між лихварем та банкіром, як економічними суб'єктами. Вони є представниками різних економічних відносин.

Гроші лихваря просто переходять з одних рук в інші. А фактичне перетворення грошей у позичковий капітал відбувається саме тоді, коли гроші опиняються у руках банкіра і використовуються у виробничих цілях. Для поступової ліквідації монополії храмів у здійсненні грошових операцій, стародавні держави почали проводити з VII ст. до н.е. самостійне карбування металевих монет.

Стандартизація та монетизація грошового обігу стали функцією держави. Карбування грошей сприяло розвитку торговельних відносин між країнами. Концентрація грошових коштів полегшувалась внаслідок більш зручних форм зберігання та нагромадження.

Внутрішні та зовнішні економічні зв'язки держав починають набувати більш стабільного та стійкого характеру. Грошовий обіг створює основу для подальшого розроблення різноманітних форм та методів прискорення торговельного та платіжного обігу.

За наявності комерційних ризиків та труднощів необхідна була концентрація грошових запасів. Вона стала можливою при створенні торговельних будинків. При великому правовому ризику та слабкому регулюванні монетної справи ці підприємства займалися діяльністю в сфері грошового господарства в межах економічних інтересів.

Поява та розвиток перших банків є результатом еволюції об'єктивних товарно-грошових відносин, що сформувались в економічній системі суспільства. Банківська справа повільно виходила за межі класичної греко-римської цивілізації, проникаючи у північну та західну частину Європи.

Поява нових торговельних шляхів та розвиток мореплавства обумовили переміщення центру світової торгівлі зі середземноморського регіону в Європу, де банківська справа продовжувала розвиватись. Саме у ці часи почалось зародження майбутньої промислової революції, для якої необхідна була добре розвинена фінансова система.

Отже, справжнє значення банківської справи виявилось у процесі розвитку торговельних зв'язків між державами. Перші банки, у сучасному розумінні, виникли в Італії (Венеція-1157 р., Барселона-1349 р., Генуя-1407 р. (банк "Compire di San Giorgio" став з часом практично центром всього економічного світу протягом цілих 70-ти років та проіснував аж до 1816 р.).

До цього часу в Італії виникла і розвивалась подвійна система бухгалтерського обліку. У XII ст. в Італії з'явився перший вексель, на базі депозитів виникли перші банкноти.

Всесвітньо відомий банк Медичі у Флоренції, який прославився у класичній літературі. Ця династія панувала там з XV до XVIII ст. Головна контора банку, яка знаходилась у Флоренції, мала 16 філій у Парижі, Лондоні, Ліоні, Венеції, Генуї, Римі, Неаполі. У Венеції для заняття банківською справою потрібно було мати спеціальний дозвіл місцевого Сенату, який давали на три роки.

Для банкірів існував особливий комерційний суд, який здійснював нагляд за їх діяльністю. У Венеції також існував державний контроль за банківською справою. У XVI-XVII ст. купецькі гільдії декількох великих міст (Венеції, Генуї, Мілану, Амстердаму, Гамбургу, Нюрнбергу) створили спеціальні жиробанки для здійснення безготівкових розрахунків між своїми клієнтами-купцями. Жиробанки вели розрахунки у спеціальних грошових одиницях, що виражались у певних вагових кількостях коштовних металів.

Вільні кошти жиро-банки надавали у позику державі, містам та привілейованим зовнішньо-торгівельним компаніям. Саме широкий розвиток банківської справи та однієї з її основних складових – кредиту – сприяв процвітанню італійських міст-держав [29, с. 87].

Протягом декількох сторіч європейські країни внесли в банківську справу нові традиції, що обумовлювались національними особливостями економічного розвитку, рівнем товарно-грошових та кредитних відносин.

До XVII ст. в Європі сформувались об'єктивні умови зміни стану банків та банківської справи.

Завдяки утворенню світового товарного ринку під час великих географічних відкриттів XV-XVI ст., зростанню національних інтересів та економічних зазіхань окремих європейських держав, кількісному підвищенню рівня господарських можливостей, інтернаціоналізації фінансових зв'язків, загостренню ризикованості підприємницької діяльності, банківська справа була змушена злитись зі загальним процесом глобалізації світових господарських відносин.

Локальні, обмежені дії окремих банків (особливо італійських та голландських) посилювали міжбанківську конкуренцію, стимулювали розширення універсалізації та одночасно спеціалізації у здійсненні грошових операцій.

Великі надходження срібла та золота з Америки в Європу у XVI ст. підірвали монополію цих банків у забезпеченні господарства грошовими коштами.

Основні функції банків (залучення тимчасово вільних коштів та їх нагромадження; кредитування виробництва, держав, приватних осіб; здійснення грошових розрахунків та платежів у господарстві) почали розвиватись у межах регулювання грошового обігу, підтримки його рівноваги в умовах постійного дефіциту грошей. Цей розвиток був обмежений характером металевих грошового обігу.

Справжній розвиток банків відбувся тоді, коли ці обмеження зникли. Однак, природа паперових грошей була такою, що їх кількість в обігу повинна була відповідати витісненому золоту.

Надлишковий випуск паперових грошей приводив до їх знецінення, що унеможлилювало грошове регулювання. Зниження золотого вмісту також не вирішувало проблему. Необхідно було мати носії грошових відносин, які були б незалежними від монополії золота та обсяг яких регламентувався ступенем розвитку національного капіталу. Цим вимогам відповідали кредитні гроші.

Кредитні гроші створювали умови, за яких банк виступав як виробник грошей.

В Англії банківська система виникла у XVI ст. Тут банкіри вийшли зі сфери майстрів золотих виробів (наприклад, піонер банківського бізнесу у Лондоні – Чайльд). Вони приймали на зберігання золото під розписку, яка ставала депозитною квитанцією.

Початком офіційного виникнення банківської справи можна вважати кінець XVII ст., коли було здійснено ряд проектів з організації публічних банків. На перший план висувалась необхідність надання цим банкам кредитних функцій. Такий проект було розроблено у 1694 р. Вільямом Петерсоном. Він передбачав виконання банками двох головних функцій: депозитної та кредитної.

Статутний фонд Банку Англії у розмірі 1 млн. 200 тис. фунтів стерлінгів планувалось зібрати винятково за допомогою підписки на акції, що й було зроблено за 10 днів підписки. За акціями виплачувались дивіденди у розмірі 8 % річних.

Англійський банк також отримав змогу випускати векселі, банківські квитки, працювати з золотом та сріблом, але йому заборонялось займатись промисловою та торгівельною діяльністю [38, с. 97].

Банківська справа в сучасному вигляді за родилася в період мануфактурної стадії капіталізму, коли виникли банкірські дома, які надавали кредит промисловим і торговим капіталістам під помірний відсоток.

Досить відомими на той час банкірськими домами були Чайльда в Англії, Ротшильдів у Франції, Фуггерів у Німеччині.

Спочатку банки пере бували у приватному володінні. У 1694 р. створено перший центральний акціонерний банк Банк Англії, який надавав комерційні кредити, а також мав право випуску банкнот та цінних паперів для оплати урядового боргу.

З середини XVIII століття почали з'явилися приватні банки, що здійснювали випуск векселів. Їх кількість стрімко зростала і вже до 1793 їх було понад 400. Фінансування затяжних війн із Францією дало свої наслідки, у 1793 році третина банків Англії припинила здійснювати платежі монетами, а в 1797 році вже і Банк Англії. Протягом наступних 24 років платежів з використанням монет не відбувалось, аж до припинення військових дій з Францією. Упродовж воєнного періоду(до 1821 року) банкноти Банку Англії виконували роль грошей (офіційно з 1812 року).

У 1946р. відбулась націоналізація Банку Англії, її здійснили лейбористи [22]. Казначейству передали акціонерний капітал банку, власники банку отримали державні облігації як компенсацію. Варто зазначити, що сума компенсації майже в чотири рази була більшою за номінальну вартість акцій. Банку Англії залишився незалежним від уряду, проте Казначейством країни почало здійснювати контроль над його діями.

Сучасні кредитні установи Великобританії можна таким чином:

- банківський сектор;
- небанківські фінансові інститути.

Відповідно до банківського законодавства Великобританії основним ключовим механізмом її банківської системи є Банк Англії [18].

Грошово-кредитна система Франції включає:

1. Центральний банк.

2. Комерційні банки.
3. Кооперативні кредитні установи.
4. Ощадні каси і пенсійні недержавні фонди.
5. Каси муніципального кредиту.
6. Фінансові компанії.
7. Спеціальні кредитні установи.
8. Страхові компанії.

На чолі грошово-кредитної системи стоїть Банк Франції, який виконує функції центрального банку.

Оснoву грошово-кредитної системи країни становлять комерційні банки, в тому числі з іноземним капіталом. Найбільш великі комерційні банки Франції: «Банк насьональ де Парі», «Креділіонне, Сосьете жене раль» та «Банк Париба».

Ощадна справа зосереджена в звичайних приватних ощадних касах і державній національній касі. Вони залучають внески і випускають бони строком на 2-5 років, виплачуючи по ним відсотки.

Серед спеціальних кредитних інститутів виділяються державні і напівдержавні установи, наділені спеціальним статусом. Вони: здійснюють кредитування і фінансування капітальних вкладень; кредитують місцеві органи влади за рахунок внесків ощадних кас і пенсійних фондів.

В групу спеціальних кредитних інститутів входить Французький банк зовнішньої торгівлі, заснований з метою стимулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Крім того, до цієї групи відносяться 15 товариств регіонального розвитку, створених великими банками для впровадження в провінціях установ споживчого кредиту. Французьке казначейство також виконує банківські операції: залучає внески, в тому числі від Управління поштових чеків; випускає державні позики, бони, строком на 1-5 років; надає довгострокові кредити на капітальні вкладення.

Розвиток страхових компаній у Франції і залучення їх до банківських операцій здійснювалось повільніше, ніж у США і Великобританії. В 70-90-х роках минулого століття значно зросла роль цих компаній як постачальників позикового капіталу. Французький страховий ринок займає 5-е місце серед розвинених країн за обсягом операцій, поступаючись США, Японії, Німеччині і Великобританії.

У Франції функціонує єдина спілка банкірів - Професійна асоціація банків, членами якої зобов'язані бути всі банки, зареєстровані в країні.

1.3. Принципи діяльності кредитних установ як елементу банківського права в Європейському Союзі

Спільний фінансовий ринок покликаний сприяти реалізації цілей, поставлених Договором перед Співтовариством: вільного переміщення між країнами-учасниками товарів, послуг (до яких належать і фінансові послуги), капіталів і громадян (тобто надання їм свободи вибору місця проживання). Ці права і свободи повинні бути забезпечені усуненням дискримінації за національною ознакою щодо громадян і підприємств країн-учасниць [37, с. 74].

Вторинне законодавство ЄС в сфері банківської справи складається з 14 нормативних актів: 1 регламент, 9 директив та 4 рекомендації. Особливе місце займає Директива Європейського Парламенту та Ради 2000/12 від 20 березня 2000 року щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення, яка є консолідованим варіантом низки директив.

Проаналізувавши нормативну базу вторинного законодавства Європейського союзу можна виокремити три підгалузі:

- вимоги до кредитних установ;
- вимоги до надання послуг;
- нагляд за діяльністю кредитних установ.

В свою чергу вони складаються з дванадцяти основних установ: ліцензування; заходи щодо відновлення платоспроможності (санація); ліквідація; структурні підрозділи; власні кошти; коефіцієнт платоспроможності; великі ризики; банківські операції; вклади; перекази; належний нагляд та звітність.

17 грудня 1977 р. Радою ЄЕС була видана директива «Про координацію правових і адміністративних розпоряджень, що стосуються діяльності кредитних установ» (так звана Перша банківська директива), яка скасовує багато серйозних обмежень як на етапі створення фінансових установ, так і на етапі надання фінансових послуг.

Так, вона встановлювала, що для відкриття кредитної установи в будь-якій з країн-учасниць, необхідно отримати офіційний дозвіл, в якому може бути відмовлено, якщо установа не має в своєму розпорядженні достатньої кількості власних фінансових резервів, а її керівники не мають необхідної професійної підготовки або не користуються довірою.

15 грудня 1989 р. була прийнята Друга директива щодо координації фінансових установ яка внесла деякі зміни і доповнення до директиви від 17 грудня 1977 р. Вона встановлювала право будь-якої кредитної установи ЄС здійснювати свою діяльність в інших країнах Співтовариства; свободу надання фінансових послуг у рамках ЄС, взаємне визнання країнами-учасницями національних правил регулювання діяльності кредитних установ, яке означало, що контроль за діяльністю фінансової установи і всіх її відокремлених підрозділів в інших країнах Співтовариства здійснюють органи контролю країни походження [8, с. 54].

Не можна не зазначити, що метою виникнення ЄЕС було створення спільного ринку її членів, де б велася спільна митна політика (ліквідація мита між собою та спільні тарифи в торгівлі з іншими країнами). Країни-члени взяли на себе обов'язок реалізувати економічну політику, яка б ґрунтувалася на чотирьох свободах: вільного пересування робочої сили, товарів, капіталу і послуг. ЄВРОАТОМ був створений з метою врегулювання співробітництва країн в галузі мирного освоєння атомної енергії. 1965 р. ЄСВС, ЄВРОАТОМ та ЄЕС підписали Об'єднуючий договір. З цього часу установи, які управляли ЄЕС, перетворилися на спільні органи всіх трьох спільнот.

Успішність такого об'єднання привернула бажання інших країн вступити до ЄЕС. Перше розширення відбулося 1 січня 1973 р. за рахунок Великобританії, Ірландії та Данії. Надалі 1981 р. до Спільноти приєдналася Греція, 1986 р. – Іспанія та Португалія, 1995 р. – Австрія, Швеція та Фінляндія, 2004 р. – Естонія, Латвія, Литва, Польща, Угорщина, Кіпр, Мальта, Словаччина, Словенія, Чехія, 2007 р. – Болгарія та Румунія. Тепер в

ЄС нараховує 27 держав-членів з населенням біля 500 млн. чоловік (див. схему співвідношення з країнами-членами НАТО).

Розширення ЄЕС, глобалізаційні процеси призвели до установних змін Спільноти. Так 1978 р. створено Європейську валютну систему і європейську розрахункову одиницю – ЕКЮ, попередницю євро. Власне Європейський Союз створено у 1993 р., коли було завершено процес юридичного оформлення механізму Європейського співтовариства. В 1991 р. на засіданні Європейської Ради (м. Маастрихт) глави держав і урядів Європейського співтовариства уклали угоду про політичний союз і угоду про економічний та монетарний союз, які разом становлять Договір про Європейський Союз. Договір набув чинності 1 листопада 1993 р., після його ратифікації усіма сторонами.

ЄС базується на трьох опорах інтеграції:

- Європейська спільнота, яка складається з трьох спільнот (ЄСВС, ЄЕС та ЄВРОАТОМ) – до неї належать економічні та соціальні питання;
- спільна зовнішня політика та політика безпеки;
- співпраця в галузі юстиції та внутрішніх справ.

Рішення за питаннями, які належать до першої опори, ухвалюються союзними органами і обов'язкові для виконання всіма членами ЄС (скажімо, регулювання у галузі торгівельної, сільськогосподарської, транспортної політики та ін.). До основних цілей у сфері економічної інтеграції належать: гармонічний і збалансований розвиток економічної діяльності; досягнення високого рівня конкурентоспроможності та зближення економічних показників; стійке та безінфляційне зростання. В цьому випадку ЄС визначає мінімальні стандарти, які повинні бути дотримані країною-членом.

Серед інших документів, прийнятих Радою ЄС, можна назвати також:

- Директиву про нагляд і контроль за кредитами значних розмірів кредитних установ (21 грудня 1992 р.), що обмежує розміри великих разових кредитів, до яких належать кредити, що перевищують 10%

статутного капіталу банку і 25% статутного капіталу небанківської установи (порівняно із 40%, встановленими рекомендаціями Ради в 1986 р.), причому загальна сума таких кредитів не повинна перевищувати власні засоби фінансової установи більш ніж у 8 разів;

- Директиву Ради 87/102/ЄЕС Ради від 22 грудня 1986 р. щодо наближення законів, підзаконних і адміністративних положень держав-членів щодо споживчого кредиту, зокрема, яка вказує, що будь-яке рекламне оголошення або будь-яке оголошення на будівлях, в яких особа пропонує кредит або пропонує влаштувати кредитну угоду і в яких вказаний розмір відсотка або інші цифри щодо вартості кредиту, повинні також включати інформацію про річну відсоткову ставку збору, у спосіб наведеного прикладу, якщо не існує інших способів.
- Директиву Ради ЄС 93/22/ЄЕС від 15 березня 1993 р. "Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів", яка спрямована на регулювання ринкових ризиків у торгівлі цінними паперами і застосовується до всіх інвестиційних фірм;
- Директиву Ради ЄС 93/22/ЄЕС від 10 травня 1993 р. «Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів», яка гармонізує умови створення і правила нагляду за установами, що здійснюють операції з цінними паперами;
- Директиву Європейського Парламенту та Ради 2002/47/ЄС від 6 червня 2002 р. «Стосовно механізмів застосування фінансової застави», яка встановлює режим, прийнятний для застосування механізмів фінансової застави має на меті захистити правомочність механізмів фінансової застави, які базуються на передачі всієї власності фінансової застави, як, наприклад, через відміну так званої повторної характеристики таких механізмів фінансової застави (включаючи домовленості з РЕПО-операцій), як право на забезпечення;

- Директиву 2002/83/ ЄС Європейського Парламенту та Ради від 5 листопада 2002 р. щодо страхування життя. Ця Директива встановлює правила щодо додаткового нагляду за регульованими суб'єктами, котрі отримали ліцензію і які входять до складу фінансового конгломерату.
- Директиву 2001/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 28 травня 2001 р. щодо допуску цінних паперів до офіційного лістингу на фондовій біржі та про інформацію про такі цінні папери, яка підлягає опублікуванню. Мета цієї Директиви полягає в тому, щоб інвестори одержували достатню інформацію; тому, коли компанія домагається допуску своїх цінних паперів до лістингу в державі-члені за місцем знаходження, інвестори, що діють на ринку тієї країни, можуть одержати належний захист через отримання спрощеної інформації краще ніж через всі лістингові подробиці [28, с. 74].
- Основним документом, що визначає порядок фінансового оздоровлення кредитних установ, а також процедуру виведення неплатоспроможних кредитних установ з ринку, є Директива 2014/59/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15.05.2014 «Про основні положення щодо фінансового оздоровлення та виведення з ринку неплатоспроможних кредитних установ та інвестиційних фірм» [12].

Директива 2014/59/ЄС розроблена на основі Основних принципів ефективних режимів виведення з ринку фінансових установ, затверджених Радою з фінансової стабільності в 2014 році та спрямована на забезпечення швидкого виведення з ринку неплатоспроможних фінансових установ з мінімальними ризиками для фінансової стабільності. Для цього Директива 2014/59/ЄС визначає порядок дій з попередження неплатоспроможності кредитних установ шляхом їх фінансового оздоровлення (санації), порядок вжиття компетентними органами завчасних заходів для попередження

неплатоспроможності, порядок виведення неплатоспроможних кредитних установ з ринку у разі, якщо неплатоспроможності уникнути не вдається, а також порядок співробітництва та взаємодії між компетентними органами держав-членів ЄС.

Д Директива 2014/59/ЄС визначає п'ять основних способів виведення неплатоспроможних кредитних установ з ринку:

Процедура «бейл-ін» (bail-in), що передбачає списання незабезпечених вимог кредиторів та/або їх конвертацію в частку в статутному капіталі кредитної установи (наприклад, в акції), тим самим збитки кредитної установи перекладаються на плечі її акціонерів (учасників) та кредиторів.

У випадку конвертації незабезпечених вимог кредиторів в частку в статутному капіталі відбувається капіталізація кредитної установи на суму, необхідну для покриття збитків. При цьому, кредитори стають акціонерами (учасниками) кредитної установи та отримують право на дивіденди від майбутніх прибутків кредитної установи. У випадку списання незабезпечених вимог кредиторів зменшується загальна сума зобов'язань кредитної установи, що розширює можливості для її фінансового оздоровлення [19, с. 57].

2. Продаж неплатоспроможної кредитної установи (всієї кредитної установи або її частини) новому інвестору.

3. Передача активів та зобов'язань неплатоспроможної кредитної установи перехідній установі з подальшим продажем перехідної установи новому інвестору.

4. Передача негативно класифікованих активів та зобов'язань неплатоспроможної кредитної установи спеціальній установі проблемних активів (приймаючій установі) з метою очищення балансу неплатоспроможної кредитної установи та її подальшого продажу новому інвестору.

5. Надання фінансової підтримки держави як кредитора останньої інстанції або тимчасовий перехід кредитної установи у державну власність

шляхом націоналізації. Згідно з Директивою 2014/59/ЄС, цей спосіб є винятковим та може застосовуватися лише при виникненні надзвичайної ситуації, що може спричинити системну кризу, а також якщо використання всіх інших способів виведення неплатоспроможних кредитних установ з ринку не дали позитивного результату.

Значення прийнятих документів полягає в тому, що вони заклали основи для функціонування в рамках ЄС єдиного ринку фінансових послуг, формування якого в загальному вигляді завершилося на початку 1993 р., а також створили правові рамки єдиної системи нагляду за фінансовою діяльністю.

Метою правового регулювання фінансових послуг у рамках ЄС є створення системи, що дозволяє вільно функціонувати в середині ЄС. З позиції порядку переміщення фінансових активів, товарів, послуг, робочої сили територія ЄС розглядається, як унітарна держава [30, с. 87].

Юридичну техніку, що вживається для досягнення цієї мети, запозичено з досвіду ЄС щодо лібералізації торгівлі товарами між країнами – членами ЄС. Вона базується на принципі взаємного визнання, який має на увазі, що держава зобов'язана визнати спосіб, за допомогою якого інші держави регулюють виробництво і постачання на ринок товарів, як еквівалентний її власній системі регулювання.

Принцип взаємного визнання дозволяє усунути додаткові бар'єри для створення та ліцензування діяльності фінансових установ, оскільки ліцензія одержана у своїй країні дає змогу здійснювати діяльність на усій території ЄС. Це основне положення називається «контроль країни місцезнаходження», на основі якого держава-учасник, в якій зареєстрований даний фінансовий установа, зобов'язана здійснювати нагляд [11, с. 87].

Принцип контролю країни місцезнаходження має значний вплив на кількість і характер фінансових послуг, які можуть бути надані в будь-якій країні-учасниці. У Директиві 2004/39/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про ринки фінансових інструментів» задекларовано заборону на державну

реєстрацію фінансових установ, які з метою уникнення адміністративних обмежень реєструють свою діяльність у країнах з найбільш ліберальним законодавством [30, с. 97].

Зокрема, у тексті Директиви зазначено: принципи взаємного визнання та контролю з боку держави-члена походження вимагають від компетентних органів влади держав-членів ненадання або відкликання ліцензії у тих випадках, коли такі чинники, як зміст програм операцій, географічний розподіл або види діяльності, якою насправді займається компанія, чітко показують, що інвестиційна компанія обрала законодавство однієї держави-члена, щоб уникнути більш суворих стандартів, що діють в іншій державі-члені, на території якої воно має намір здійснювати або вже здійснює більшу частину своєї діяльності [37, с. 20].

Інвестиційна компанія, яка є юридичною особою, повинна отримати ліцензію на свою діяльність у тій державі-члені, в якій знаходиться його зареєстрований офіс. Крім того, держави-члени повинні вимагати, щоб головний офіс інвестиційної компанії був обов'язково розташований у державі-члені походження та щоб вона справді займалася там своєю діяльністю [20, с. 87].

Зрозуміло, існують помітні відмінності в способах, за допомогою яких принцип взаємності реалізується в трьох основних фінансових секторах: у банківському секторі, у секторі страхових товариств і на ринку цінних паперів.

Директива 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ окреслює сферу правового регулювання і вперше у законодавстві ЄС визначає поняття «регульований ринок», який є ліцензованою та регулярною функціонуючою багатосторонньою системою, обслуговуваною та/або керованою ринковим оператором, яка поєднує чи сприяє поєднанню чисельних інтересів третіх сторін щодо купівлі-продажу фінансових інструментів згідно із технологіями та своїми недискреційними правилами у спосіб, що призводить до укладення

угод стосовно фінансових інструментів, які були допущені до обігу відповідно до правил та/або технологій [11, с. 96].

В законодавстві ЄС перелік фінансових послуг регламентований в Директиві 2013/36/EU, яка є документом пакету CRD IV з нагляду за кредитними та інвестиційними установами ЄС [28, с. 74].

Багато положень регулювання ЄС присвячено алгоритмізованій торгівлі, спеціальним торговим майданчикам, спеціальним похідним інструментам, наприклад, товарним енергетичним деривативам, схемам торгівлі викидами тощо [5, с. 106].

Висновки до розділу 1

Отже, в кінці зробимо висновок, що спільний фінансовий ринок покликаний сприяти реалізації цілей, поставлених Договором перед Співтовариством: вільного переміщення між країнами-учасницями товарів, послуг (до яких належать і фінансові послуги), капіталів і громадян (тобто надання їм свободи вибору місця проживання). Ці права і свободи повинні бути забезпечені усуненням дискримінації за національною ознакою щодо громадян і підприємств країн-учасниць.

Вторинне законодавство ЄС в сфері банківської справи складається з 14 нормативних актів: 1 регламент, 9 директив та 4 рекомендації. Особливе місце займає Директива Європейського Парламенту та Ради 2000/12 від 20 березня 2000 року щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення, яка є консолідованим варіантом низки директив.

Проаналізувавши нормативну базу вторинного законодавства Європейського союзу можна виокремити три підгалузі:

- вимоги до кредитних установ;
- вимоги до надання послуг;
- нагляд за діяльністю кредитних установ.

В свою чергу вони складаються з дванадцяти основних установ: ліцензування; заходи щодо відновлення платоспроможності (санація); ліквідація; структурні підрозділи; власні кошти; коефіцієнт платоспроможності; великі ризики; банківські операції; вклади; перекази; належний нагляд та звітність.

Отже, як ми бачимо побудова органів системи фінансового нагляду в ЄС має наддержавний характер, який є одним із факторів побудови системи з декількома регуляторами і відсутність мегарегулятора. Але для того, щоб зробити висновок про доцільність в сучасних умовах існування мегарегулятора чи декількох регуляторів на рівні окремих держав, необхідно проаналізувати сучасний стан побудови системи контролю та нагляду за ринками фінансових послуг в окремих провідних державах ЄС.

Створення спільного ринку, яке вимагає уніфікації та гармонізації норм, які регулюють діяльність фінансових установ у масштабах ЄС, продиктовано також потребою в узгодженні кон'юнктурної, кредитно-грошової і валютної політики країн-учасниць, необхідність якого зростає у міру посилення інтеграції між ними.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

2.1. Правовий аналіз Директиви «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами» 77/780/ЕЕС від 12 грудня 1977 р

Директива «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами» 77/780/ЕЕС від 12 грудня 1977 р. визначила порядок ведення справ кредитних установ, умови, необхідні для спільного ринку для кредитних установ тощо.

В Директиві були визначені такі терміни, як «кредитна установа», «дозвіл», «філіал», «власні кошти».

Зокрема, Директивою кредитна установа визначається як підприємство, яке займається одержанням від населення депозитів чи інших коштів, що підлягають погашенню, і наданням кредитів за свій власний рахунок.

Філіал визначається як місце економічної діяльності, що утворює юридично залежну частину кредитної установи і проводить у прямій формі всі чи деякі з операцій, характерних для діяльності кредитних установ.

Також Директивою визначено, що вона застосовується у разі початку та проведення діяльності кредитних установ.

І не застосовується до:

- головних банків держав-членів,
- поштових жиро установ,
- в Бельгії - до громадських ощадних банків ("caisse d'epargne communales - gemeentelijke spaarkassen"), до "Institut de Reescompte et de Garantie - Herdiscontering- en Waarborginstituut", до "Societe nationale d'Investissement - Nationale Investeringsmaatschappij", до

- компаній регіонального розвитку ("societe de developpement regional - gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen"), до "Societe nationale du Logement - Nationale Maatschappij voor Huisvesting" та його уповноважених компаній, а також до "Societe nationale terrienne - Nationale Landmaatschappij" і його уповноважених компаній,
- в Данії - до "Dansk Eksportfinansieringsfond" та "Danmarks Skibskreditfond",
 - в Німеччині - до "Kreditanstalt fur Wiederaufbau", до підприємств, які було визнано відповідно до "Wohnungsgemainnutzigeitsgesetz" (некомерційного житлового права) органами державної житлової політики і які в основному не займаються банківськими операціями, а також до підприємств, визнаних відповідно до вищезгаданого права некомерційними житловими підприємствами,
 - у Франції - до "Caisse de Depots et Consignations", "Credit Foncier" та "Credit National",
 - в Ірландії - до кредитних спілок,
 - в Італії - до "Cassa Depositi e Prestiti"
 - у Нідерландах - до "NV Export-Financieringsmaatschappij", "Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV", "Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden NV", "Nationale Investeringsbank NV", "NV Bank van Nederlandse Gemeenten", "Nederlandse Waterschapsbank NV", "Financieringsmaatschappij Industrieel Garantiefonds' s-Gravenhage NV", "NV Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij", "NV Industriebank Limburgs Instituut voor ontwikkeling en financiering" та "Overijsselse Ontwikkelingsmaatschappij NV",
 - у Великій Британії - до Національного Ощадного Банку, "Commonwealth Development Finance Company Ltd", "Agricultural Mortgage Corporation Ltd", "Scottish Agricultural Securities Corporation

Ltd", "Crown Agents for overseas governments and administrations", кредитних спілок та муніципальних банків [3].

В Директиві вперше були визначені зобов'язання центральних та дочірніх кредитних установ, так було визначено, що зобов'язання центральної організації та дочірніх установ є спільними, і зобов'язання з окремою відповідальністю боржників чи зобов'язання її дочірніх установ повністю гарантуються центральною організацією,

Нагляд за платоспроможністю та ліквідністю центральної організації та всіх її дочірніх установ здійснюється в цілому на підставі консолідованих рахунків,

Керівництво центральної організації уповноважене давати вказівки керівництву дочірніх установ.

Дуже важливим принципом, який був закріплений в Директиві стало те, що кредитні установи, перед тим, як розпочати свою діяльність повинні отримували дозвіл.

Так, без шкоди для інших умов загального застосування, встановлених національними законодавствами, компетентні органи надають дозвіл тільки тоді, коли дотримуються наступні умови:

кредитна установа повинна мати окремі власні кошти,
кредитна установа повинна мати адекватні мінімальні власні кошти,
має бути щонайменше дві особи, які б ефективно керували діяльністю кредитної установи.

Крім того, відповідні органи влади не повинні надавати дозвіл, якщо особи, про які йдеться в третьому абзаці першого підпараграфу, мають не достатньо добру репутацію або їм бракує достатнього досвіду для виконання таких обов'язків.

У разі відмови у видачі дозволу надається обґрунтування рішення та про нього повідомляють заявника протягом шести місяців з часу отримання заяви чи, у разі якщо заява була неповною, протягом шести місяців з часу надсилання заявником інформації, необхідної для прийняття рішення. В

будь-якому разі, рішення приймається протягом 12 місяців з часу отримання заяви.

Комісію повідомляють про надання кожного дозволу.

Кожна кредитна установа вноситься в список, який Комісія публікує в "Офіційному журналі Європейських Співтовариств" і коригує відповідно до нових даних.

Окрім загальних вимог до відкриття кредитних установ Директивою визначений порядок анулювання дозволу, наданого кредитній установі. Так, відповідно до статті 8 Директиви, Компетентні органи можуть анулювати дозвіл, наданий кредитній установі, що підпадає під цю Директиву, чи філіалу, якому було надано дозвіл на підставі Статті 4, тільки тоді, коли така установа чи філіал:

(а) не користуються дозволом протягом 12 місяців, явно відмовляються від дозволу чи припинили проводити діяльність протягом більше, ніж шести місяців, якщо відповідна держава-член не передбачила втрати чинності цим дозволом в таких випадках;

(б) отримали дозвіл за допомогою неправдивих свідчень чи інших незаконних засобів;

(с) більше не задовольняють умов, на підставі яких було надано дозвіл, за винятком тих умов, що стосуються власних коштів;

(д) більше не мають достатніх власних коштів чи більше не можуть надійно виконувати своїх зобов'язань перед своїми кредиторами і, зокрема, більше не надають забезпечення щодо довірених їм коштів;

(е) підпадають під один з інших випадків, у яких національне право передбачає анулювання дозволу.

Окрім того, дозвіл, виданий філіалу на підставі Статті 4, анулюється, якщо компетентний орган тієї країни, в якій розташовано головне управління кредитної установи, філіал якої було створено, анулювала дозвіл згаданої установи.

Держави-члени, які надають дозвіл, про який йдеться в Статтях 3 (1) і 4 (1), тільки якщо ринкова ситуація вимагає цього з економічної точки зору, можуть не посилатися на припинення існування такої потреби в якості підстави для анулювання згаданих дозволів.

Перед анулюванням дозволу, наданого філіалу на підставі Статті 4, проводиться консультація з компетентним органом держави-члена, в якій розташовано головне управління філіалу.

Коли діяти потрібно негайно, консультація може замінюватись оповіщенням. Ця ж процедура застосовується за аналогією у разі анулювання дозволу кредитної установи, яка має філіали в інших державах-членах.

У разі будь-якого анулювання дозволу надається його обґрунтування та про це повідомляють всіх зацікавлених сторін; про таке анулювання повідомляють Комісію.

2.2. Правова характеристика Директиви «Щодо заснування та ведення бізнесу кредитними установами» № 89/646/ЄЕС від 15 грудня 1989 р.

За своїм змістом Директива Ради № 89/646/ЄЕС від 15 грудня 1989 р. є продовженням Директиви № 77/780/ЄЕС" від 12 грудня 1977 р., про яку ми говорили в попередньому розділі і є її невід'ємною частиною.

В Директиві Ради № 89/646/ЄЕС від 15 грудня 1989 р. такі терміни як «кредитна установа» та «дозвіл» залишилися без змін, проте з'явилися такі терміни як «філія», який означає, що «філія» означає місце діяльності, що становить юридично залежну частину кредитної установи і безпосередньо виконує всі або деякі операції, притаманні діяльності кредитних установ; будь-яка кількість місць діяльності, створених в одній і тій самій державі-члені кредитною установою, головний офіс якої знаходиться в іншій державі-члені, вважається однією філією.

«Фінансова установа» означає підприємство, інше ніж кредитна установа, основним видом діяльності якого є придбання авуарів або зайняття одним чи більше видів діяльності.

«Держава-член за місцем знаходження» означає державу-член, в якій кредитна установа має філію або в якій вона надає послуги.

«Кваліфікаційний пакет акцій» означає пряме або опосередковане володіння часткою підприємства, що становить 10% або більше відсотків капіталу чи голосів, або що дає можливість здійснювати значний вплив на управління підприємством, акції якого знаходяться в такому володінні.

Ця Директива застосовується до всіх кредитних установ, окрім тих, які були визначені в Директиві № 77/780/ЄЕС" від 12 грудня 1977 р..

Новацією Директиви стало те, що держави-члени забороняють особам або підприємствам, які не є кредитними установами, займатися діяльністю, пов'язаною з одержанням від громадськості депозитів або інших коштів, що підлягають виплаті.

Ця заборона не застосовується до одержання депозитів або інших коштів, що повертає держава-член, регіональні або місцеві органи держави-члена, або громадські міжнародні органи, в яких бере участь одна або більше держав-членів, чи по відношенню до випадків, які чітко охоплені національним законодавством або законодавством Співтовариства за умови, що такі операції підлягають нормативним актам і контролю, які спрямовані на захист вкладників та інвесторів, що застосовуються до таких випадків [18].

Цікавим для розгляду є другий розділ Директиви «Гармонізація умов надання дозволу».

Так в цьому розділі зазначено, що Компетентні органи не надають дозвіл у випадках, коли початковий капітал становить менше 5 мільйонів екю.

Держави-члени, однак, мають право надати дозвіл конкретним категоріям кредитних установ, початковий капітал яких становить менше, ніж визначена у пункті 1 сума.

В таких випадках:

- (а) початковий капітал не може бути меншим, ніж 1 мільйон екю;
- (б) такі держави-члени повинні повідомити Комісію про підстави використання такого права вибору, передбаченого цим пунктом;
- (в) коли опубліковано перелік, про який йдеться в статті 3 Директиви 77/780/ЄЕС, до назви кожної кредитної установи, що не має мінімального капіталу, визначеного в пункті 1, буде зроблено примітку;
- (г) впродовж п'яти років від дати, про яку йдеться у статті 24 (1), Комісія складає для Банківського дорадчого комітету, про який йдеться в статті 11

Директиви 77/780/ЄЕС, звіт про застосування цього пункту у державах-членах.

Компетентні органи не надають дозволу на початок та здійснення діяльності кредитних установ поки не одержать інформації про осіб-акціонерів або членів, прямих чи опосередкованих, фізичних або юридичних осіб, що мають кваліфікаційний пакет акцій, а також про розміри таких пакетів акцій.

Компетентні органи відмовляють у наданні дозволу, якщо, беручи до уваги потребу забезпечення правильного і розсудливого управління кредитною установою, вони не задоволені відповідністю осіб вищезгаданих акціонерів або членів.

Також в Директиві вказані стосунки з третіми країнами, зокрема Компетентні органи держав-членів інформують Комісію:

(а) про будь-який дозвіл на пряме чи опосередковане дочірнє підприємство, діяльність одного або багатьох материнських підприємств якого регулюється законами третьої країни. Комісія відповідно інформує Банківський дорадчий комітет;

(б) якщо таке материнське підприємство здійснює придбання пакета акцій у кредитній установі Співтовариства так, що остання стає його дочірнім підприємством, Комісія інформує Банківський дорадчий комітет відповідним чином.

Коли дозвіл надано прямому або опосередкованому дочірньому підприємству одного або більше материнських підприємств, діяльність яких регулюється законодавством третьої держави, структура такої групи визначається у повідомленні, яке компетентні органи адресують Комісії відповідно до Статті 3 (7) Директиви 77/780/ЄЕС.

Держави-члени інформують Комісію про будь-які загальні труднощі, з якими зіткнулися їх кредитні установи при заснуванні або здійсненні банківських операцій у третій країні.

Спочатку не пізніше ніж за шість місяців перед застосуванням цієї Директиви, а відтак періодично Комісія складає звіт про ставлення, виявлене по відношенню до кредитних установ Співтовариства у третіх країнах, на умовах, про які йдеться у пункті 3 і 4 стосовно заснування і здійснення банківських операцій та придбання авуарів у кредитних установах третіх країн. Комісія подає такі звіти Раді разом з відповідними пропозиціями.

Якщо Комісії здається чи то на основі звітів, про які йдеться у пункті 2, чи на основі іншої інформації, що третя країна не надає ефективного ринкового доступу кредитним установам Співтовариства, порівняно з тим, що був наданий Співтовариством кредитним установам третьої країни, Комісія може подати пропозиції Раді для відповідного мандату на проведення переговорів з метою одержання співвідносних конкурентних можливостей для кредитних установ Співтовариства. Рада приймає рішення кваліфікованою більшістю голосів [21].

Коли Комісії здається чи то на основі звітів, про які йдеться у пункті 2, чи на основі іншої інформації, що національне ставлення до кредитних установ Співтовариства у третій країні не дає таких же конкурентних можливостей, які мають внутрішні кредитні установи, а умови ефективного ринкового доступу не виконуються, Комісія може ініціювати переговори для того, щоб виправити ситуацію.

За умов, описаних у першому підпункті, крім ініціювання переговорів, відповідно до процедур, про які йдеться у Статті 22 (2), в будь-який час може бути також вирішено, що компетентні органи держав-членів повинні обмежити або призупинити ухвалення рішень стосовно запитів, що чекають розгляду на момент ухвалення рішення, або майбутніх запитів на одержання дозволів і придбання авуарів прямими або опосередкованими материнськими підприємствами, діяльність яких регулюється законами певної третьої країни.

Тривалість заходів, про які йдеться, не може перевищувати три місяці. До закінчення тримісячного періоду і у світлі результатів проведених переговорів Рада може, діючи згідно з пропозицією від Комісії, ухвалити

кваліфікованою більшістю рішення про продовження таких заходів. Таке обмеження або призупинення не можуть застосовуватися до заснування дочірніх підприємств кредитними установами або їх дочірніми підприємствами, що належним чином отримали дозвіл у Співтоваристві, або по відношенню до придбання авуарів у кредитних установах Співтовариства такими установами або дочірніми підприємствами.

У будь-яких випадках, коли Комісії здається, що одна з ситуацій, описаних у пункті 3 і 4 має місце, держави-члени інформують її на її запит:

(а) про будь-який запит на одержання дозволу для прямого чи опосередкованого дочірнього підприємства одного або більше материнських підприємств, діяльність яких регулюється законами певної третьої країни;

(б) якщо вони поінформовані відповідно до статті 11, що таке підприємство пропонує придбати авуари у кредитній установі Співтовариства так, що останнє стає його дочірнім підприємством.

Таке зобов'язання надавати інформацію скасовується, коли досягається угода з третьою країною, про яку йдеться в пункті 3 або 4, або коли заходи, про які йдеться у другому і третьому підпунктах пункту 4 перестають застосовуватися.

Заходи, вжиті відповідно до цієї статті, приводяться у відповідність із зобов'язаннями Співтовариства, взятими згідно з міжнародними договорами, двосторонніми або багатосторонніми, що регулюють початок та здійснення діяльності кредитних установ.

Також Директивою визначена гармонізація умов, що регулюють діяльність кредитних установ, зокрема Власні фонди кредитних установ не можуть опуститися нижче рівня початкового капіталу, який вимагається відповідно до статті 4 в час одержання дозволу на здійснення діяльності.

Держави-члени можуть вирішити, що кредитні установи, які вже існують на час імплементації Директиви, власні фонди яких не сягають рівнів, визначених для початкового капіталу у статті 4, можуть продовжувати займатися своєю діяльністю. В такому разі їх власні фонди не можуть

опуститися нижче найвищого рівня, досягнутого після дати повідомлення про цю Директиву.

Якщо контроль за кредитною установою, яка потрапляє у категорію, про яку йдеться у пункті 2, здійснюється фізичною або юридичною особою, іншою ніж та, що здійснювала контроль за установою раніше, власні фонди такої установи мають сягати щонайменше рівня, визначеного для початкового капіталу у статті 4.

Однак за певних конкретних умов і зі згоди компетентних органів, якщо має місце злиття двох або більше кредитних установ, що потрапляють в категорію, про яку йдеться у пункті 2, власні фонди установи, які були одержані внаслідок злиття, не можуть опускатися нижче рівня сукупних власних фондів злитих установ на час злиття, доки не буде досягнуто відповідних рівнів згідно зі статтею 4.

Однак якщо у випадках, про які йдеться в пунктах 1, 2 і 4, власні фонди зменшуються, компетентні органи можуть, якщо обставини виправдовують таке, дозволити установі протягом обмеженого часу виправити таку ситуацію або припинити діяльність.

Держави-члени вимагають від будь-якої фізичної чи юридичної особи, яка пропонує придбати прямо чи опосередковано кваліфікаційний пакет акцій в кредитній установі, спочатку поінформувати компетентні органи, повідомивши їх про розмір планованого пакета акцій. Така особа повинна таким же чином поінформувати компетентні органи, якщо вона пропонує збільшити свій кваліфікаційний пакет акцій таким чином, аби пропорція прав голосу або капіталу, яким вона володіє, досягла або перевищила 20%, 33% або 50%, або таким чином, щоб кредитна установа стала її дочірнім підприємством.

Не впливаючи на положення пункту 2, компетентні органи мають щонайбільше три місяці від дня повідомлення, передбаченого у першому підпункті, щоб заперечити проти такого плану, якщо з огляду на потребу забезпечити розумне і розважливе управління кредитною установою, вони не

задоволені відповідністю особи, про яку йдеться у першому пункті. Якщо вони не заперечують проти плану, про який йдеться у першому пункті, вони можуть встановити максимальний період для його імплементації.

Якщо покупець авуарів, про які йдеться у пункті 1, є кредитною установою, яка одержала дозвіл в іншій державі, або материнським підприємством кредитної установи, яка одержала дозвіл в іншій державі-члені, або фізичною чи юридичною особою, яку контролює кредитна установа, яка одержала дозвіл в іншій державі-члені, і якщо в результаті такого придбання установа, в якій покупець має намір придбати пакет акцій, стає дочірнім підприємством або об'єктом здійснення контролю з боку покупця, оцінювання придбання повинне бути об'єктом попередніх консультацій, про які іде мова у статті 7 [2].

Держави-члени вимагають від будь-якої юридичної або фізичної особи, яка має намір розпорядитися прямо чи опосередковано кваліфікаційним пакетом акцій в кредитній установі спочатку поінформувати про це компетентні органи, сповістивши їм про розмір такого пакета акцій.

Така особа повинна належним чином поінформувати компетентні органи, якщо вона має намір зменшити кваліфікаційний пакет акцій таким чином, щоб пропорція прав голосу або капіталу, яким вона володіє опустилася до рівня нижче 20%, 33% або 50% або таким чином, щоб кредитна установа припинила бути її дочірнім підприємством.

Після того, як їм стало відомо про них, кредитні установи інформують компетентні органи про будь-які придбання або продажу пакетів акцій в їхньому капіталі, що стали причиною того, що авуари перевищили або знизилися нижче порогів, про які йдеться в пунктах 1 і 3. Вони також принаймні один раз на рік повідомляють їм імена акціонерів та членів, що володіють кваліфікаційними пакетами акцій, та розміри таких пакетів акцій, як видно, наприклад, з інформації, одержаної на щорічних загальних зборах акціонерів та членів або внаслідок приведення у відповідність з нормами, що відносяться до підприємств, що містяться у лістингах фондових бірж.

Держави-члени вимагають, щоб там, де вплив, що здійснюється особами, про яких йдеться у пункті 1, може негативно відбиватися на правильності і розважливості управління такою установою, компетентні органи вживають відповідних заходів, щоб покласти край такій ситуації.

Такі заходи можуть складатися, наприклад, із заборонних норм, санкцій проти директорів та менеджерів або призупинення користування правами голосу, що долучаються до акцій, якими володіють акціонери або дані члени.

Схожі заходи застосовуються до фізичних або юридичних осіб, які не виконують зобов'язання щодо надання інформації наперед, як це передбачено пунктом 1. Якщо пакет акцій придбано, незважаючи на протидію з боку компетентних органів, держави-члени, незалежно від будь-яких подальших санкцій, які мають бути прийняті, передбачають призупинення користування відповідними правами голосу або ж скасування поданих голосів, або можливість скасування таких голосів.

Директивою чітко визначено, що жодна кредитна установа не може мати кваліфікаційний пакет акцій, розмір якого перевищує 15% її власних фондів у підприємстві, яке не є ні кредитною установою, ні фінансовою установою, ні підприємством, що займається діяльністю, про яку йдеться в другому пункті статті 43 (2) (e) Директиви 86/635/ЄЕС .

Загальний розмір кваліфікаційних пакетів акцій кредитної установи у підприємствах, інших ніж кредитні установи, фінансові установи або підприємства, що здійснюють операції, про які йдеться у другому підпункті статті 43 (2) (e) Директиви 86/635/ЄЕС, не може перевищувати 60% її власних фондів.

Держави-члени не повинні застосовувати обмеження, що містяться у пунктах 1 і 2, до пакетів акцій у страхових компаніях, як визначено в Директиві 73/239/ЄЕС з останніми змінами і доповненнями, внесеними Директивою 88/357/ЄЕС, і в Директиві 79/267/ЄЕС (18) з останніми змінами і доповненнями, внесеними Актом про приєднання від 1985 року.

Також в Директиві указаний порядок заснування кредитною установою філій на території іншої держави.

Зокрема у Директиві визначено, що Кредитна установа, що бажає заснувати філію на території іншої держави-члена, повідомляє про це компетентні органи держави-члена за місцем походження.

Держава-член вимагає від будь-якої кредитної установи, що бажає заснувати філію в іншій державі-члені, подати у своєму повідомленні, згаданому в пункті 1, інформацію про:

- (а) державу-члена, на території якої вона планує заснувати філію;
- (б) програму дій, яка, серед іншого, передбачає види діяльності і організаційну структуру філії;
- (в) адресу в державі-члені за місцем знаходження, звідки можна одержати документи;
- (г) прізвища відповідальних за управління філією.

Окрім випадків, коли компетентні органи держави-члена за місцем походження не мають причини сумніватися в адекватності адміністративної структури або фінансовому стані кредитної установи, беручи до уваги передбачені види діяльності, вони впродовж трьох місяців з часу одержання інформації, про яку йдеться в пункті 2, надсилають таку інформацію компетентним органам держави-члена за місцем знаходження, а також повідомляють про це належним чином відповідну кредитну установу.

Компетентні органи держави-члена за місцем походження повідомляють про розміри власних фондів та коефіцієнт платоспроможності кредитної установи, а також, до подальшого узгодження, деталі про будь-яку програму депозитних гарантій, яка має на меті забезпечити захист вкладників філії.

Якщо компетентні органи держави-члена за місцем походження відмовляються передати інформацію, про яку йдеться в пункті 2, компетентним органам держави-члена за місцем знаходження, вони роз'яснюють причини своєї відмови зацікавленій установі впродовж трьох

місяців від одержання всієї інформації. Відмова чи неспроможність відповісти підлягає праву звернення до суду у державі-члені за місцем походження.

Перед тим як філія кредитної установи розпочне свою діяльність, компетентні органи держави-члена за місцем знаходження впродовж двох місяців від одержання інформації, згаданої в пункті 3, готуються до нагляду за кредитною установою відповідно до статті 21 і, якщо необхідно, вказують на умови, відповідно до яких в інтересах загального блага такими видами діяльності необхідно займатися у державі-члені за місцем знаходження.

Після одержання повідомлення від компетентних органів держави-члена за місцем знаходження або у випадку закінчення строку, про який ідеться в пункті 4, без одержання повідомлення від останньої, філія може бути заснованою і розпочати свою діяльність [3].

У випадку змін у будь-яких деталях, повідомлених відповідно до абзацу 2 (б), (в) або (г) або в депозитних гарантіях, про які йдеться в абзаці 3, кредитна установа надає письмове повідомлення про відповідну зміну компетентним органам держави-члена за місцем походження і держави-члена за місцем знаходження щонайменше за один місяць перед такою зміною, аби дати можливість компетентним органам держави-члена за місцем походження ухвалити рішення відповідно до пункту 3 та компетентним органам держави-члена за місцем знаходження прийняти рішення щодо зміни відповідно до пункту 4.

Будь-яка кредитна установа, бажаючи скористатися свободою надання послуг, займаючись своєю діяльністю на території іншої держави-члена вперше, повідомляє компетентні органи держави-члена за місцем походження про види діяльності в переліку Додатка, якими вона має намір займатися.

Компетентні органи держави-члена за місцем походження впродовж одного місяця від одержання повідомлення, згаданого в пункті 1, надсилають повідомлення компетентним органам держави-члена за місцем знаходження.

Держава-член за місцем знаходження може з метою статистики вимагати, щоб всі кредитні установи, що мають філії на своїх територіях, звітували періодично про свої види діяльності у таких державах-членах за місцем знаходження перед компетентними органами влади таких держав-членів за місцем знаходження.

При виконанні обов'язків, покладених на них у статті 14 і , держави-члени за місцем знаходження можуть вимагати, аби філії кредитних установ інших держав-членів надавали ту ж саму інформацію, яку вони вимагають від національних кредитних установ.

І також в Директиві вказаний перелік видів діяльності, що підлягають взаємному визнанню, а саме це такі фінансові операції, як:

1. Прийняття депозитів та інших виплатних коштів від громадськості.
2. Надання позик.
4. Фінансовий лізинг.
5. Послуги з переказу грошей.
6. Видача і управління платіжними засобами (наприклад, кредитні картки, дорожні чеки і тратти, виставлені банком на інший банк).
6. Гарантії і зобов'язання.
7. Торгівля на власний рахунок або на рахунок клієнтів:
 - (a) в інструментах грошового ринку (чеки, рахунки, депозитні сертифікати тощо);
 - (b) в іноземній валюті;
 - (c) у фінансових ф'ючерсах та опціонах;
 - (d) через інструменти обмінної та відсоткової ставки;
 - (e) переказні цінні папери.
8. Участь у випуску акцій та наданні послуг, пов'язаних з таким випуском.
9. Надання консультацій підприємствам щодо структури капіталу, промислової стратегії та пов'язаних з цим питань, а також надання консультацій і послуг щодо злиття та купівлі підприємств.

10. Брокерська справа на грошовому ринку.
11. Управління портфелями цінних паперів і надання консультацій з портфельних питань.
12. Зберігання та управління цінними паперами.
13. Кредитні послуги.
14. Надання послуг зберігання, включаючи, серед іншого:
 - споживчий кредит,
 - іпотечний кредит,
 - факторинг з або без регресу,
 - фінансування комерційних трансакцій, включаючи форфейтинг.

2.3. Правовий аналіз Директиви про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм» від 26 червня 2013 р.

Директива 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2006 року про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ та Директива 2006/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2006 року про достатність власного капіталу інвестиційних фірм та кредитних установ декілька разів суттєво видозмінювалися. Багато положень Директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС застосовуються як до кредитних установ, так і до інвестиційних фірм.

Задля ясності та забезпечення послідовного застосування цих положень їх необхідно ввести до нових законодавчих актів, котрі діють як по відношенню до кредитних установ, так і по відношенню до інвестиційних фірм, а саме, до цієї Директиви та Регламенту (ЄС) № 575/2013 Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року.

Для більшої доступності положення додатків до Директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС слід об'єднати в основоположні поняття цієї Директиви та Регламенту.

Директива має бути важливим інструментом для створення внутрішнього ринку з точки зору свободи започаткування та свободи надання фінансових послуг у галузі кредитних установ.

У цій Директиві закріплені правила, що стосуються:

- доступу для діяльності кредитних установ та інвестиційних фірм;
- наглядових повноважень та інструментів пруденційного нагляду за установами з боку компетентних органів;
- пруденційного нагляду за установами з боку компетентних органів у спосіб, що відповідає правилам, встановленим у Регламенті (ЄС) № 575/2013;
- вимог до публікації для компетентних органів у галузі пруденційного регулювання та нагляду за установами.

Ця Директива, з-поміж іншого, повинна містити положення, що регулюють ліцензування господарської діяльності, придбання кваліфікаційної частки участі, використання свободи започаткування та свободи надання послуг, повноваження наглядових органів держав-членів походження та приймаючих держав-членів з цього приводу, а також положення, що регулюють стартовий капітал та наглядові провадження кредитних установ та інвестиційних фірм [32].

Основна мета та предмет цієї Директиви полягають в координації національних положень щодо доступу до діяльності кредитних установ та інвестиційних фірм, методів їх управління та їх наглядової структури. Директиви 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС також містили пруденційні вимоги до кредитних установ та інвестиційних фірм. Ці вимоги мають бути передбачені в Регламенті (ЄС) № 575/2013, який встановлює єдині та безпосередньо прийнятні пруденційні вимоги до кредитних установ та інвестиційних фірм, оскільки такі вимоги тісно пов'язані з функціонуванням фінансових ринків у відношенні кількості активів, які мають у розпорядженні кредитні установи та інвестиційні фірми.

Таким чином, ця Директива читається в сукупності з Регламентом (ЄС) № 575/2013 та, разом з цим Регламентом, вона формулює правові рамки регулювання банківської діяльності, структуру нагляду та пруденційні правила для кредитних установ та інвестиційних фірм.

Загальні пруденційні вимоги, закріплені в Регламенті (ЄС) № 575/2013, доповнюються окремими умовами, рішення щодо яких приймається компетентними органами в результаті тривалого нагляду за кожною окремою кредитною установою та інвестиційною фірмою.

Перелік таких наглядових умов, з-поміж іншого, встановлюється в цій Директиві, а компетентні органи повинні мати можливість видати рішення, згідно з яким накладаються ці умови.

Стосовно таких індивідуальних умов щодо ліквідності компетентні органи, з-поміж іншого, повинні брати до уваги принципи, закріплені в

Настановах Комітету європейських органів банківського нагляду щодо розподілу прибутків та ліквідності від 27 жовтня 2010 року.

Як і попередні Директиви, ця Директива також не застосовується до фінансових організацій, перелік яких вказаний у Директиві № 77/780/ЕЕС від 12 грудня 1977 р.

В цій Директиві з'являються такі нові речі, як координація в державах-членах, зокрема визначено, що якщо держава-член має більше одного компетентного органу для пруденційного нагляду за кредитними установами, інвестиційними чи фінансовими установами, вони повинні вжити необхідні заходи, щоб організувати координацію між такими органами.

Також визначена співпраця в рамках Європейської системи фінансового нагляду. Так, під час виконання своїх обов'язків компетентні органи повинні враховувати взаємодію у зв'язку з інструментами нагляду та наглядовими практиками, застосовуючи закони, підзаконні акти та адміністративні вимоги, прийняті відповідно до цієї Директиви та Регламенту (ЄС) № 575/2013. З цією метою держави-члени забезпечують, щоб:

- компетентні органи, сторони Європейської системи фінансового нагляду (ЄСФН), співпрацювали з довірою та взаємоповагою, зокрема, гарантуючи доцільний та надійний потік інформації між ними та іншими сторонами ЄСФН відповідно до принципів щирої співпраці, закріплених у частині статті 4 Договору про Європейський Союз;
- компетентні органи приймали участь у діяльності ЄБО та, в разі доцільності, в колегіях наглядачів;
- компетентні органи робили все можливе, щоб дотримуватися цих настанов та рекомендацій, виданих ЄБО згідно зі статтею 16 Регламенту (ЄС) № 1093/2010, та відповідали на повідомлення та рекомендації, видані ЄСФН згідно зі статтею 16 Регламенту (ЄС) № 1092/2010.
- компетентні органи тісно співпрацювали з ЄСФН;

- національні вимоги, котрі встановлюються для компетентних органів, не заважали виконанню їх функцій у якості членів ЄБО, ЄСФН, у разі доцільності, чи відповідно до цієї Директиви та Регламенту (ЄС) № 575/2013

В розділі третьому Директиви проаналізовані загальні вимоги доступу до діяльності кредитних установ.

Перш за все, це ліцензування. Так, Держави-члени вимагають від кредитних установ отримувати ліцензію, перш ніж розпочати свою діяльність. Без шкоди для статей з 10 по 14 вони повинні передбачати вимоги до такого ліцензування та повідомити про це ЄБО.

ЄБО розробляє проект регуляторних технічних стандартів, де вказує:

- інформацію, котра надається компетентним органам у заяві на отримання ліцензії кредитної установи, в тому числі програму операцій, передбачену в статті 10;
- вимоги, що застосовуються до акціонерів та членів з кваліфікаційними частками участі відповідно до статті 14;
- перешкоди, котрі можуть заважати ефективному виконанню наглядових функцій компетентним органом, що зазначені в статті 14.

Важливим є пункт, який виокремлює фінансові заклади від інших установ, це заборона особам чи підприємствам, окрім кредитних установ, здійснювати господарську діяльність, котра полягає у отриманні депозитів та інших зворотних коштів від населення.

Так, Держави-члени повинні забороняти особам та підприємствам, котрі не є кредитними установами, здійснювати діяльність, котра полягає у отриманні депозитів та інших зворотних коштів від населення.

Частина 1 не застосовується до отримання депозитів чи інших зворотних коштів державами-членами, регіональними або місцевими органами влади держав-членів, державними міжнародними органами, до складу яких входять держави-члени, або у випадках, чітко викладених у праві

ЄС, за умови, що такі види діяльності підлягають регулюванню та контролю з метою захисту вкладників та інвесторів [3].

Важливим є пункт, який визначає розмір стартового капіталу при створенні фінансової установи, і незалежно від інших загальних умов, закріплених у національному праві, компетентні органи повинні відмовити у видачі ліцензії на ведення діяльності кредитної установи, якщо кредитна установа не має окремих власних коштів, або якщо її стартовий капітал складає менш ніж 5 мільйонів ЄВРО.

Держави-члени можуть видавати ліцензію окремим категоріям кредитних установ, стартовий капітал котрих складає менш ніж вказано в частині 1 за наступних умов:

- стартовий капітал складає не менше 1 мільйона ЄВРО;
- відповідні держави-члени повідомляють Комісії та ЄБО причини, за яких вони використали цей варіант.

Не менш важливим пунктом Директиви є пункт, який визначає прозорість компанії. А саме, те, що компетентні органи повинні відмовити кредитній установі у видачі ліцензії на ведення діяльності, якщо кредитна установа не повідомила їм особисті дані акціонерів та членів, прямо чи опосередковано, фізичних чи юридичних осіб, котрі мають кваліфікаційні частки участі, та про розміри цих часток, або, в разі відсутності кваліфікаційних часток участі, 20 найбільших акціонерів чи членів.

Компетентні органи повинні відмовити кредитній установі у виданні ліцензії на ведення діяльності, якщо закони, підзаконні акти або адміністративні положення третіх країн, які регулюють одну або більше фізичних або юридичних осіб, з котрими має тісні зв'язки кредитна установа, або труднощі, пов'язані з виконанням цих законів, підзаконних актів чи адміністративних положень, заважають ефективному виконанню їх наглядових функцій.

Компетентні органи повинні вимагати від кредитних установ надавати інформацію, яка їм необхідна для відстеження постійного дотримання умов, закріплених у цій частині.

Якщо компетентний орган відмовляє кредитній установі у видачі ліцензії на ведення діяльності, він повинен повідомити заявнику про рішення та його причини протягом шести місяців з моменту отримання заявки або, якщо заявка не була подана, протягом шести місяців з моменту отримання повної інформації, необхідної для прийняття рішення.

Рішення про надання ліцензії в будь-якому випадку приймається протягом 12 місяців з моменту отримання заявки.

Також не можемо не зазначити, що Компетентний орган може відкликати ліцензію, надану кредитній установі, якщо така кредитна установа:

- не використала ліцензію протягом 12 місяців, визнала ліцензію недійсною або припинила здійснювати діяльність протягом шести місяців, якщо відповідна держава-член не передбачила припинення ліцензії у таких випадках;
- отримала ліцензію завдяки фіктивним заявам або іншими незаконними способами;
- більше не відповідає умовам, за яких була надана ліцензія;
- більше не відповідає пруденційним вимогам, закріпленим у Частинах 3, 4 та 6 Регламенту (ЄС) № 575/2013, або встановленим відповідно до статті 105 цієї Директиви, або на неї більше не можна покладатися щодо виконання зобов'язань по відношенню до кредиторів, зокрема, вона більше не забезпечує безпеку активів, котрі були їй довірені вкладниками;
- підпадає під один із випадків, передбачених у національному праві для відкликання ліцензії; або
- здійснює порушення, що зазначене в частині (1) статті 67.

Окрім вимог до кредитних установ Директива визначає вимоги до інвестиційних фірм, зокрема визначаючи розмір їх стартового капіталу в залежності від видів такої компанії.

Зокрема, Стартовий капітал інвестиційної фірми, котра не займається фінансовими інструментами за власний рахунок та не гарантує фінансові інструменти на основі твердих зобов'язань, однак котра утримує кошти чи цінні папери клієнтів та надає одну чи декілька наступних послуг, складає 125 000 ЄВРО:

- отримання та передача замовлень інвесторів на фінансові інструменти;
- виконання замовлень інвесторів на фінансові інструменти;
- управління окремими інвестиційними портфелями фінансових інструментів.

Компетентні органи можуть дозволити інвестиційній фірмі, котра виконує замовлення інвесторів на фінансові інструменти, утримувати такі інструменти за власний рахунок, якщо виконуються наступні умови:

- такі позиції виникають тільки в результаті неточного виконання замовлень інвестора;
- сумарна ринкова вартість таких позицій не може перевищувати 15% від стартового капіталу фірми;
- фірма дотримується вимог, встановлених у статтях з 92 по 95 та частині 4 Регламенту (ЄС) № 575/2013;
- такі позиції по своїй природі несуттєві, тимчасові та строго обмежені в часі, необхідному для виконання операцій, що розглядаються.

Держави-члени можуть скоротити суму, передбачену в частині 1, до 50 000 ЄВРО, якщо фірма не має ліцензії утримувати кошти та цінні папери клієнтів, розпоряджатися ними за власний рахунок та гарантувати цінні папери на основі твердого зобов'язання.

Наявність позицій фінансових інструментів, котрі не містяться у торговій книзі, щоб інвестувати власні кошти, не вважається здійсненням

операцій за власний рахунок в зв'язку з послугами, передбаченими у частині 1 або для потреб частини 3

Місцеві фірми повинні мати стартовий капітал у розмірі 50 000 ЄВРО, оскільки вони користуються свободою започаткування або надання послуг, зазначеними у статтях 31 та 32 Директиви 2004/39/ЄС.

Доволі цікавим є розділ, який описує процедуру оцінки достатності внутрішнього капіталу.

Зокрема, встановлено, що установи повинні мати продумані умови управління, котрі включають чітку організаційну структуру з ясно визначеною, прозорою та послідовною лінією відповідальності, ефективними процедурами встановлення, управління, моніторингу та звітування про ризики, на які вони можуть наражатися, належні механізми внутрішнього контролю, включаючи раціональні адміністративні та облікові процедури, політику та практику винагород, котрі відповідають та сприяють продуманому та ефективному управлінню ризиками.

Компетентні органи повинні сприяти, щоб установи, великі у плані розміру, внутрішньої організації та характеру, масштабу та складності діяльності, розробляли внутрішні можливості оцінки кредитних ризиків та збільшувати використання внутрішніх рейтингів, що базуються на підході для розрахунку вимог до власних коштів для кредитних ризиків, якщо ризикована ситуація суттєва, та вони одночасно мають велику кількість важливих контрагентів. Ця стаття не має шкодити виконанню критеріїв, встановлених у частині три Розділу I Глави 3 Секції 1 Регламенту (ЄС) № 575/2013.

Компетентні органи, враховуючи характер, масштаб і складність діяльності установ, повинні відслідковувати, щоб вони не поклалися виключно та механістично на зовнішні кредитні рейтинги для оцінки кредитоспроможності юридичної особи чи фінансового інструмента.

Компетентні органи повинні сприяти, щоб установи, враховуючи їх розмір, внутрішню організацію та характер, масштаб та складність їх

діяльності, розвивали внутрішню можливість оцінки конкретних ризиків та збільшували використання внутрішніх моделей для розрахунку вимог до власних коштів для конкретних ризиків боргових інструментів у торгових книгах, а також внутрішні моделі розрахунку вимог до власних коштів для міграційних ризиків та ризиків невиконання зобов'язань, якщо схильності до ризиків досить суттєві в абсолютному вимірі, та якщо вони мають велику кількість суттєвих позицій у боргових інструментах, що належать різним емітентам.

Компетентні органи забезпечують, щоб установи, котрі мають дозвіл використовувати внутрішні підходи до розрахунку сум підприємницьких ризиків та вимог до власних коштів, крім операційних ризиків, повідомляли результати розрахунків на основі внутрішніх підходів щодо схильностей до ризиків та позицій, котрі містяться у еталонних портфелях.

Установи подають результати розрахунків разом з поясненнями використаної методології компетентним органам з належною періодичністю та, принаймні, раз на рік.

Компетентні органи забезпечують, щоб установи подавали результати розрахунків, зазначених у частині 1, відповідно до шаблону, розробленого ЄБО, згідно з частиною 8, компетентним органам та ЄБО.

Якщо компетентні органи вирішують розробити спеціальні портфелі, вони мають це зробити, проконсультувавшись з ЄБО, та забезпечити, щоб установи звітували про результати розрахунків окремо від результатів розрахунків для портфелів ЄБО.

Окрім загального поняття ризику, Директива описує види ризиків, розподіляючи їх на:

- Залишковий ризик;
- Ризик концентрації;
- Сек'юритизаційний ризик;
- Ринковий ризик;

- Процентний ризик в результаті діяльності некомерційного характеру;
- Операційний ризик;
- Ризик втрати ліквідності;
- Ризик надмірного левериджу.

Також в Директиві указані такі інноваційні вимоги як звітування, зокрема, з 1 січня 2015 року держави-члени вимагають від кожної установи розкривати інформацію щорічно, вказавши, по кожній державі-членові чи по третіх країнах, де установа має філії, наступну інформацію на консолідованій основі за фінансовий рік:

- назва(и), рід діяльності та географічне розташування;
- кількість співробітників, які працюють на повну ставку;
- прибуток чи збитки перед таксацією;
- податок на прибуток чи збитки;
- отримані державні субсидії.

Важливим пунктом є те, що установи повинні розкривати у своєму річному звіті у якості ключових показників свої повернення активів, розрахованих як чистий прибуток, поділений на загальну балансову величину.

Звісно, що в попередніх Директивах ми не зустрічали такого терміну як «Буфери капіталу». Цей абсолютний новий термін зустрічається тільки в цій Директиві і означає, що буфер консервації капіталу" означає власні кошти, котрі повинна мати у наявності установа відповідно до статті 129.

Держави-члени вимагають від установ, крім основного капіталу першого рівня для дотримання вимог до власних коштів, встановлених у статті 92 Регламенту (ЄС) № 575/2013, мати у наявності буфер консервації капіталу для основного капіталу першого рівня, котрий складає 2,5% від загальної суми схильності до ризиків, розрахованої відповідно до частини 3 статті 92 цього Регламенту на індивідуальній та консолідованій основі, згідно з Частиною 1 Розділу II цього Регламенту.

Як відступ від частини 1, держава-член може звільнити малі та середні інвестиційні фірми від вимог, встановлених у цій частині, якщо таке звільнення не загрожує стабільності фінансової системи такої держави-члена.

Рішення щодо застосування такого звільнення повинно бути повністю обґрунтованим, містити пояснення щодо того, чому звільнення не загрожує стабільності фінансової системи держави-члена, а також визначення малих та середніх інвестиційних фірм, котрі підлягають звільненню [32].

Держави-члени, котрі вирішують застосувати таке звільнення, повинні повідомити Комісії, Європейській раді з аналізу системних ризиків, ЄБО та іншим компетентним органам держави-члена відповідно.

Якщо установа не виконує вимоги комбінованого буферу, вона готує план консервації капіталу та подає його на розгляд компетентному органу не пізніше ніж через п'ять робочих днів після того, як було встановлено, що установа не виконує вимог, якщо компетентний орган не продовжує затримку до 10 днів.

Компетентні органи надають такий дозвіл лише на основі індивідуальної ситуації та враховуючи масштаб та складність діяльності установи.

План консервації капіталу включає наступне:

- оцінку прибутків та витрат, а також прогнозний баланс;
- заходи для збільшення коефіцієнту достатності капіталу установи;
- план та часові рамки для збільшення власних коштів, щоб повністю виконати вимогу комбінованого буферу;
- іншу інформацію, котру компетентний орган вважає необхідною для здійснення оцінки, зазначеної в частині 3.

Компетентний орган оцінює план консервації капіталу та ухвалює його, тільки якщо вважає, що план у разі запровадження законсервує або підвищить достатній капітал, щоб установа могла виконати вимогу комбінованого буферу протягом періоду, який компетентний орган вважає доцільним.

Якщо компетентний орган не ухвалить план консервації капіталу відповідно до частини 3, він встановлює одну чи обидві умови:

- вимагає від установи збільшити власні кошти до встановлених рівнів протягом вказаних періодів;
- виконує свої повноваження відповідно до статті 102 по встановленню більш жорстких обмежень на розподіл, ніж цього вимагає стаття 141.

Висновки до розділу 2

Отже, в кінці розділу зробимо висновок, що поняття кредитної установи було введено ще в 1977 році Директивою 77/780/ЕЕС «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами». З того часу багато чого змінилося в діяльності кредитних установ і звісно, що змінювалося законодавство яке регулює діяльність цих установ.

Велику роль в регулюванні діяльності кредитних установ відіграла Директива про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм» від 26 червня 2013 р. Саме в цій Директиві були закріплені вимоги до статутного капіталу при створенні кредитних установ, було визначено поняття та види ризиків при діяльності кредитних установ, був законодавчо закріплений план консервації кредитної установи тощо.

Дана Директивна має велику роль не тільки для діяльності кредитних установ в Європейському Союзі, а відіграє чималу роль і для третіх країн, зокрема і для України. Тому що для України гармонізація українського законодавства з європейським є пріоритетним. І хоча застосування деяких норм вищевказаної Директиви, таких як встановлення розміру статутного фонду кредитної установи в розмірі 5 млн. євро, може призвести до чергового колапсу в банківській сфері. Проте, більшість норм, особливо тих, що регулюють контроль ризиків при діяльності кредитної установи, усе ж потребують запозичення.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

3.1. Діяльність Суду справедливості Європейського Союзу у контексті кредитних відносин

Європейський Суд Справедливості (далі по тексту – ЄСС) - це первинний юридичний орган ЄС, створений статтями 164—188 Римського договору.

Головною функцією Суду є забезпечення відповідності закону інтерпретації та застосування Римського договору.

Історично ЄСС мав вищу компетенцію в праві ЄС у процесі його застосування всередині ЄС, між його членами та індивідами.

З часом цей орган став перевантаженим великою кількістю справ і було запропоновано створити вторинний суд, надавши йому частину повноважень ЄСС. Отже, в 1989 році було засновано Суд Першої Інстанції, якому було передано значну кількість справ і рішення якого мали дорадчий характер для ЄСС. Це створило можливість для основного суду сконцентрувати свою увагу на розвитку та висвітленні права ЄС.

Питання юрисдикції ЄСС регулюється статтями 177—183 Римського договору, якими встановлено три основні категорії повноважень цього органу: рішення, висновки та апеляційна юрисдикція щодо актів Суду Першої Інстанції.

ЄСС виконує функцію нагляду. Особи до звернення в цю інстанцію повинні використати всі національні засоби захисту своїх прав чи положень ЄС. Лише виключне коло справ може ставитись на розгляд цього суду.

Наприклад, Комісія уповноважена проводити розслідування щодо порушення конкурентного права ЄС, а також накладати матеріальні санкції на порушників. Така модель реалізації конкурентного права ЄС регулярно

піддається критиці [6, с. 87], виходячи з того, що у більшості держав-членів розслідування порушень конкурентного права, ухвалення рішень щодо цих порушень та накладення санкцій здійснюють різні органи, що має на меті зниження ризику помилок, а також реалізацію стримок та противаг. У конкурентному праві ЄС таке розмежування відсутнє навіть незважаючи на певну децентралізацію антимонопольних повноважень, яка відбулася після ухвалення Регламенту Ради (ЄС) № 1/2003. У цьому контексті можливість оскарження дій Комісії у Суді справедливості ЄС є одним з головних засобів захисту прав суб'єктів ринкових відносин.

На жаль, в ЄС тепер не існує формальної декларації прав людини. Але в останні роки ЄСС вирішував дуже багато питань щодо захисту прав людини, до яких належали, зокрема, такі [38, с. 57]:

- ЄСС повинен був вирішувати питання чинності актів ЄС; коли таке питання постає перед ним, Суд має повноваження анулювати ці акти, якщо останні, на його думку, порушують основні права людини; лише ЄСС може інтерпретувати положення законодавства ЄС;
- застосування права ЄС здійснюють національні суди країн-учасниць, але коли перед такими судами постає питання інтерпретації права ЄС, вони мають можливість звернутися до ЄСС; саме цей Суд дає пояснення щодо способів дотримання прав людини; вирішення спорів між країнами-учасницями або між ними та органами ЄС також належить до виключної компетенції ЄСС;
- це включає контроль за виконанням країнами-учасницями своїх зобов'язань перед ЄС, однак не встановлено контрольних функцій ЄСС щодо ставлення до прав людини в країнах-учасницях, внутрішні порушення прав людини вирішуються на рівні ЄСПЛ; особи, яким завдано шкоду актами ЄС, можуть вимагати її відшкодування перед ЄСС.

У 1997 році Австрійський Вищий Суд звернувся до ЄСС за

попередньою думкою (preliminary ruling) у справі *Kremzov v. Republik Österreich* щодо визначення міри впливу рішень ЄСПЛ на країну-учасницю [10]. Під час вирішення цього питання ЄСС спирався на п'ять своїх попередніх рішень. Першим пунктом тут було те, що «основні права становлять невід'ємну частину загальних принципів права ЄС».

У висновку *Opinion 2/94 [4] (RE the Accession by the Community to the European Human Rights Convention)* ЄСС відзначив, що Конвенція має особливе значення, але ЄС не може вступати до неї без внесення значних поправок до Римського договору.

Другим питанням у відповіді Суду було те, що заходи, не сумісні з визнаними та гарантованими правами людини, також не є прийнятними у ЄС. На підтвердження цих положень Суд звернувся до справи *260/89 (Elliniki Radiofonia Tileorassi Anonimi Etairia (ERT AE) & Another v. Dimotiki Etaria Pliroforissis & Sotirios Kouvelas & Another (ERT AE))* [5].

У цій справі Суд визнав, що норми права ЄС повинні тлумачитися відповідно до принципів, викладених в Європейській конвенції, коли питання, що розглядається, прямо стосується ЄС.

Третім пунктом аналізу ЄСС було те, що, коли питання виникають при застосуванні права Співтовариства, ЄСС повинен максимально сприяти національному суду діяти як у відповідності з правом ЄС, так і згідно з положеннями Конвенції.

У справі *SPUC (Case 159/90 Society for the Protection OF Unborn Children Ireland Ltd (SPUC) v. Steven Grogan & Others (SPUC))* ЄСС дійшов висновку, що коли зміст спірного питання стоїть за межами права ЄС, то Суд не має повноважень давати настанови щодо тлумачення (interpretive guidance) [6]. Змістом четвертого висновку у справі було те, що теоретична можливість обмеження права на свободу пересування не створює достатнього зв'язку з правом Співтовариства, щоб виправдати застосування його положень.

У справі, на яку посилався Суд (*Case 180/83, Hans Moser v. Land Baden-Wurttemberg (Moser)*), було визнано, що «чисто гіпотетичні» наслідки не є

предметом позову та положення права ЄС не може бути використано для того, щоб добиватися застосування внутрішнього законодавства держави (Німеч чини) [7].

А останнім аналітичним пунктом стало те, що покарання Кремзова стосувалося порушення національного права, а не права ЄС.

Вчинені або задумані ним злочини (вбивство та незаконне володіння зброєю) стосувалися виключної сфери внутрішнього права, і скоєння або замах на скоєння яких не стосувалися права ЄС. Тут ЄСС послався на думку 1996 року (Case C-144/95, Criminal Proceedings Against Jean-Louis Maurin) [8].

ЄСС також визнав відсутність юрисдикції вирішувати питання, яке знаходилось у сфері виключно національного регулювання (не підписання поліцейного рапорту).

Після обговорення цих справ ЄСС дійшов висновку, що вирішення питання, чи є Конвенція складовою частиною права Співтовариства, не належить до сфери його повноважень та не охоплюється правом ЄС, а його юрисдикція не поширюється на справи, які не стосуються цього права.

Отже, у справі *Kremzov v. Republik Österreich* позивач вимагав включення до юрисдикції ЄСС вирішення питань захисту прав людини. Але ЄСС відмовився розширювати свою юрисдикцію, пояснивши це небезпекою втручання в юрисдикцію ЄСПЛ. Ця справа показала, що зараз не існує чіткого визначення обсягів повноважень різних європейських органів, і саме тому ефективна робота ЄСС залежить від обов'язкового обмеження його компетенції виключно питаннями ЄС.

Установчі договори не встановлюють особливості розгляду Судом справедливості ЄС конкурентних справ. Такі особливості були вироблені безпосередньо практикою самого Суду справедливості ЄС. Щодо установчих договорів, то вони закріплюють можливості судового нагляду в сфері конкуренції на загальних підставах, які знаходить своє вираження у декількох процедурах. По-перше, це безпосереднє оскарження актів Комісії за ч. 4 ст. 263 ДФЄС у Загальному суді. По-друге, це преюдиціальна процедура за ст.

267 ДФЄС, відповідно до якої національні судові установи можуть направляти запити щодо тлумачення або чинності актів інститутів ЄС, в тому числі Комісії, або тлумачення установчих договорів до Суду справедливості.

Стаття 263 ДФЄС надає юрисдикцію Суду справедливості ЄС переглядати правомірність законодавчих актів Комісії через брак компетенції, порушення істотних процесуальних вимог, порушення ДФЄС або будь-якої норми права, пов'язаної з його застосуванням, або зловживання повноваженнями. У цьому контексті Суд справедливості ЄС має обмежену юрисдикцію, оскільки вона стосується лише перегляду правомірності актів (legality) та визнання їх нікчемними і не стосується ухвалення належного акту.

Не можна привести приклад судової практики, яка впливає з норм Директиви Європейського Парламенту і Ради 2007/44/ЄС від 5 вересня 2007 року про внесення змін до Директиви Ради 92/49/ЄЕС і Директиви 2002/83/ЄС, 2004/39/ЄС, 2005/68/ЄС та 2006/48/ЄС стосовно процедурних правил та критеріїв пруденційного оцінювання придбання та збільшення активів у фінансовому секторі.

Так, фактичні обставини: College van Beroep voor het bedrijfsleven (Нідерланди) подав запит на ухвалення попереднього рішення у ході розгляду справи між CO Sociedad de Gestion y Participacion та іншими, з однієї сторони, та De Nederlandsche Bank NV (Центральним банком Нідерландів), з іншої сторони, стосовно вимог, що від їх виконання останній поставив у залежність схвалення пропонованих придбань кваліфікованої частки участі у капіталі Atradius NV (детальніше про фактичні обставини справи див. пункти 13–23 рішення) [38, с. 54].

Голландський суд, що розглядав цей спір, вирішив подати запит на ухвалення попереднього рішення і поставити декілька питань щодо тлумачення Директиви 92/49 (зі змінами, внесеними Директивою 2007/44) (див. пункт 24 рішення). Основним порушеним питанням були повноваження національних органів, зокрема повноваження встановлювати обмеження або

вимоги щодо схвалення придбань.

Рішення: Суд вирішив, що у ситуації, коли компетентний національний орган може законно заперечувати проти запропонованого придбання відповідно до статті 15b(2) Директиви 92/49, законодавство ЄС не перешкоджає державі-члену дозволяти такому органу відповідно до її національного законодавства встановлювати обмеження або вимоги щодо схвалення запропонованого придбання за її власною ініціативою або шляхом юридичного закріплення взятих на себе запропонованим набувачем зобов'язань, за умови що передбачені вказаною Директивою права такого запропонованого набувача не будуть обмежені.

Суд також зазначив, що компетентний національний орган не зобов'язаний встановлювати обмеження або вимоги щодо запропонованого набувача до того, як він зможе заперечити проти запропонованого придбання. Він роз'яснив, що якщо такий орган вирішить встановити обмеження або вимоги щодо схвалення запропонованого придбання, такі вимоги не можуть ані ґрунтуватися на не передбаченому статтею 15b(1) Директиви 92/49 критерії, ані виходити за межі необхідного для забезпечення відповідності придбання таким критеріям.

Нарешті, Суд вирішив, що згадана Директива не перешкоджає компетентному національному органу встановлювати вимогу до корпоративного управління стосовно, як у цій справі, складу наглядових рад страхових компаній, що їх стосується запропоноване придбання (детальніше щодо обґрунтування див. пункти 25–56 рішення).

Це рішення містить дуже корисну інформацію щодо повноважень національних органів та ступеня гнучкості, доступного державам-членам під час транспонування Директиви 92/49 (зі змінами, внесеними Директивою 2007/44). Український законодавець повинен враховувати це рішення під час розроблення (або внесення змін до) національного законодавства на виконання цих законодавчих актів ЄС.

Не можна не зазначити, що у наш час існують декілька різних думок

щодо можливості обмеження юрисдикції ЄСС виключно тими питаннями, які прямо стосуються права Співтовариства.

Перша позиція полягає в приєднанні ЄС до Конвенції з прав людини, що розглядається як найефективніший шлях для розвитку прав людини в ЄС.

Згідно з другою позицією необхідним сьогодні є включення до Римського договору своєрідного білля про права (як у США).

Існує також думка, що права людини вже досить вдало включено до ЄС через Статтю 8 Договору про ЄС.

І нарешті, можливо, ЄСС має обмежитись лише виключно питаннями права Співтовариства, а захист прав людини віднести до виключної компетенції ЄСПЛ.

Прихильники першої позиції передбачають ратифікацію Конвенції та внесення відповідних змін до Римського договору щодо доступу ЄСС до вирішення питань захисту прав людини [3].

Тут передбачається трирівнева система розгляду справ: спочатку індивід повинен вичерпати всі національні засоби захисту своїх прав, потім може апелювати до ЄСС, і лише після цього він отримує можливість звернення до ЄСПЛ як останньої ланки захисту прав людини.

Але виникає багато незручностей.

По-перше, ефективність рішень національних судів буде мінімізовано, тому що усі члени Ради Європи матимуть можливість звернутися до апеляційного суду (ЄСС).

По-друге, може виникнути багато проблем через те, що ЄСС буде відповідальний за інтерпретацію іншого договору, що нині належить до повноважень ЄСПЛ.

Прийняття ЄС до Конвенції значно збільшить навантаження ЄСС і при цьому лише мінімально зменшить кількість справ, що розглядаються ЄСПЛ, тому що ці справи щодо захисту прав людини надходитимуть сюди лише після розгляду в ЄСС.

І, на решті, незрозумілим залишиться питання можливості індивідів

прямо звертатися до ЄСПЛ.

Друга теорія пропонує включити білль про права до Римського договору, а також заснувати інститут захисту прав людини для Співтовариства, забезпечуваний ЄСС [3].

Тут також можна знайти незручність.

Надмірним буде створення подібного договору зі схожою сферою регулювання та юрисдикцією, якою вже володіє ЄСПЛ.

Згідно з третьою теорією права людини в Європі вже достатньо захищені положеннями Статті 8 Договору про ЄС, що наближає Співтовариство до Конвенції. Але тут спірним питанням залишаються межі залучення Конвенції до цієї статті. Стаття 8 вимагає «поважати права людини, що гарантовані Європейською конвенцією».

ЄСС буде зобов'язаний при ходити до цього висновку у своєму рішенні в кожному окремому випадку.

Очевидно, найвигіднішою на даний момент залишається теорія, яка пропонує обмежувати компетенцію ЄСС виключно тими питаннями, які прямо впливають з Договору ЄС і охоплюються положеннями права Співтовариства.

Доречним є виключення тих питань, які мають чисто національне значення для країн-учасниць і не стосуються права ЄС.

ЄСС не повинен виступати додатковим верховним судом для кожної з держав-учасниць Договору ЄС.

Завданням Суду має стати забезпечення впевненості в тому, що він не буде торкатися випадків, які стосуються виключно національного інтересу держав-учасниць.

Компетенція цього Суду має бути обмежена і сконцентрована саме на запровадженні і реалізації права ЄС.

3.2. Практика розгляду спорів щодо кредитних установ

В цьому розділі розглянемо приклади судової практики розгляду спорів щодо кредитних установ. І почнемо ми з судової практики, яка випливає з Директиви 94/19/ЄС від 30 травня 1994 року про схеми гарантування депозитів.

Так, Augstākā Tiesa (Латвія) подав запит на ухвалення попереднього рішення у справі між паном Surmačs та Finanšu un kapitāla tirgus komisija (Комісією з фінансового та капітального ринків) стосовно її відмови визнати пана Surmačs вкладником, який має право на передбачену Директивою 94/19 гарантію.

Відмову було обґрунтовано тим, що позивач виконував ряд посадових функцій у банку, що припинив діяльність (між іншим, займав посаду віце-президента з питань міжнародного та фінансового права).

Верховний суд Латвії, що розглядав цей спір, вирішив направити Суду запит на ухвалення попереднього рішення. Запит містив ряд питань щодо тлумачення Директиви 94/19 (див. пункт 16 рішення).

Суд вирішив, що список депозитів, виключених із гарантійної схеми відповідно до пункту 7 додатка I до Директиви 94/19/ЄС, є вичерпним. Інакше кажучи, держави-члени не можуть передбачити у своєму національному законодавстві інші категорії вкладників, що на них, з огляду на їхні посадові обов'язки, не поширюються норми такого пункту, щоб виключити їх із схеми гарантування депозитів.

Суд також зазначив, що згідно з пунктом 7 додатка I до Директиви 94/19 держави-члени можуть виключати з гарантійних схем керівників, тобто осіб, які через виконувані ними посадові функції у кредитній установі, незалежно від назви такої функції, мають такий рівень поінформованості і компетентності, що дозволяє їм оцінити фактичну фінансову ситуацію та ризики, пов'язані з діяльністю цієї кредитної установи.

Це рішення роз'яснює зміст додатка I до Директиви 94/19 і списку

наведених у ньому виключень. Український законодавець повинен брати його до уваги під час розроблення/внесення змін до національних законодавчих актів для наближення відповідного національного законодавства до законодавства ЄС.

Розглянемо ще одне рішення, так, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Литва) подав запит на ухвалення попереднього рішення у ході розгляду справи між 'Indėlių ir investicijų draudimas' VĮ та паном Nemanūnas стосовно законності угоди про придбання депозитного сертифіката і ряду угод про підписку на облігації (див. пункти 19–29).

Литовський суд, що розглядав справу, висловив сумніви щодо тлумачення декількох положень Директиви 94/19/ЄС, а тому вирішив звернутися до Суду із запитом на ухвалення попереднього рішення (див. пункт 30 рішення) [28].

Суд вирішив, що стаття 7(2) Директиви 94/19/ЄС означає, що держави-члени можуть виключати з гарантійних схем, передбачених згаданою Директивою, депозитні сертифікати, випущені кредитною установою, якщо такі сертифікати є оборотними, причому вони не зобов'язані перевіряти, чи такі сертифікати мають усі характеристики фінансового інструмента у значенні Директиви 2004/39/ЄС.

Крім того, Директива 94/14/ЄС означає, що, коли претензії до кредитної установи підпадають як під поняття «депозиту» у значенні Директиви 94/19, так і під поняття «інструмента» у значенні Директиви 97/9, а національний законодавчий орган скористався можливістю, передбаченою у пункті 12 додатка I до Директиви 94/19, для виключення таких претензій із гарантійної схеми, передбаченої Директивою 94/19, це виключення не може призводити також до виключення таких претензій із гарантійної схеми, передбаченої Директивою 97/9, окрім як за вказаних у статті 4(2) такої Директиви умов.

Суд також вирішив, що статті 2(2) та 4(2) Директиви 97/9 виключають національне законодавство (як, наприклад, те, що розглядалося в основному провадженні), яке обумовлює право на компенсацію за передбаченою

згаданою Директивною схемою перерахуванням або використанням відповідною кредитною установою відповідних коштів або цінних паперів без згоди інвестора.

Значення: це рішення, безумовно, є важливим для українських правотворчих органів. Він роз'яснює, між іншим, що національне законодавство не може обумовлювати право на компенсацію за передбаченою згаданою Директивною схемою перерахуванням або використанням відповідною кредитною установою відповідних коштів або цінних паперів без згоди інвестора. Це рішення Суду необхідно брати до уваги під час наближення національного законодавства України до зазначеної Директиви.

Не можна не згадати ще одну справу, Bundesgerichtshof (Німеччина) подав запит на ухвалення попереднього рішення у справі між паном Paul, пані Sonnen-Lutte та пані Morkens, з однієї сторони, та Федеративною Республікою Німеччина, з іншої сторони, стосовно позову зазначених осіб про компенсацію за запізнілу транспозицію Директиви 94/19 та за недостатній нагляд за банком з боку Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen (Федерального відомства з нагляду за кредитними установами). Щоб винести рішення у цій справі, німецький суд потребував допомоги щодо тлумачення законодавства ЄС, а тому направив до Суду запит на ухвалення попереднього рішення [38, с. 97].

Якщо передбачена Директивою 94/19/ЄС компенсація вкладникам забезпечена, стаття 3(2)–(5) цієї Директиви не може тлумачитися як така, що виключає національну правову норму про те, що функції національного органу, відповідального за нагляд за кредитними установами, повинні здійснюватися лише у публічних інтересах, що відповідно до національного законодавства перешкоджає фізичним особам вимагати компенсацію за шкodu, спричинену недостатнім наглядом з боку такого органу.

Це рішення має значення для українських правотворчих органів, оскільки воно роз'яснює ряд питань стосовно тлумачення цієї Директиви.

Його необхідно брати до уваги у процесі розроблення/змінення відповідних правових норм.

А тепер розглянемо судову практику, яка виникає з Директиви Європейського Парламенту і Ради 2001/24/ЄС від 4 квітня 2001 року про реорганізацію і ліквідацію кредитних установ.

Розглянемо справу C-85/12 LBI hf v Kepler Capital Markets SA and Frederic Giroux. Так, Cour de cassation (Франція) подав запит на ухвалення попереднього рішення у ході розгляду справи між ісландською кредитною установою LBI hf, колишньою Icelandbankes Landshf, з однієї сторони, та Kepler Capital Markets SA і паном Giroux, з іншої сторони, стосовно двох наказів про арешт майна, ініційованих у Франції паном Giroux проти LBI, у той час, коли на LBI поширювався мораторій на виплату в Ісландії.

Суд, що звернувся із запитом, висловив сумніви щодо відповідності французького законодавства Директиві 2001/24, а тому направив до Суду запит на ухвалення попереднього рішення (щодо поставлених питань див. пункт 20 рішення).

Статті 3 та 9 Директиви 2001/24/ЄС означають, що заходи з реорганізації або ліквідації стосовно фінансової установи, як-от заходи згідно з перехідними положеннями пункту II Закону № 44/2009, повинні розглядатися як заходи, що їх вживає адміністративний або судовий орган для цілей згаданих статей Директиви 2001/24, якщо такі перехідні положення вступають у силу тільки на підставі судових рішень, що надають мораторій кредитній установі.

Крім того, стаття 32 Директиви 2001/24 повинна тлумачитись як така, що не призводить до недійсності національної правової норми, як-от стаття 98 Закону № 161/2002 про фінансові установи, що забороняє або призупиняє будь-який судовий процес проти фінансової установи після встановлення мораторію щодо неї, стосовно вжитих в іншій державі-члені до оголошення мораторію тимчасових захисних заходів, як-от заходи, що розглядалися в основному провадженні. Значення: це рішення має значення для органів

державної влади України, оскільки містить тлумачення декількох положень Директиви 2001/24/ЄС, яке може мати практичну користь.

З огляду на це, його потрібно враховувати у процесі наближення національного законодавства України до законодавства ЄС.

Директива 2004/39/ЄС про ринки фінансових інструментів дає нам змогу проаналізувати таку справу. Так, *Raskevei jarasbirosag* (окружний суд м. Рацкеве, Угорщина) подав запит на ухвалення попереднього рішення у справі між *Banif Plus Bank Zrt.* і паном та пані *Lantos* стосовно споживчого кредиту в іноземній валюті (див. пункти 20–25 рішення).

Стаття 4(1)(2) Директиви 2004/39/ЄС повинна тлумачитись так, що за умови перевірки національним судом інвестиційна послуга або діяльність у значенні згаданої статті не включає деякі валютні операції, здійснювані кредитною установою згідно з умовами кредитного договору в іноземній валюті, як-от договір, що розглядається в основному провадженні, які полягають у фіксації суми кредиту на основі ціни купівлі валюти на момент надання коштів та у визначенні сум щомісячних платежів на основі ціни продажу такої валюти на момент розрахунку кожного щомісячного платежу. Значення: це рішення є важливим для українських правотворчих органів, і вони повинні його враховувати, розробляючи відповідні національні нормативно-правові акти для наближення українського законодавства до Директиви 2004/39/ЄС [28, с. 67].

C-140/13 *Annett Altmann and Others v Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht*.

Фактичні обставини: *Verwaltungsgericht Frankfurt am Main* (Німеччина) подав запит на ухвалення попереднього рішення у ході розгляду справи між декількома фізичними особами та *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht* (Федеральним бюро з нагляду за фінансовими послугами) стосовно рішення останнього від 9 жовтня 2012 року про відмову надати доступ до певних документів та інформації щодо *Phoenix Kapitaldienst GmbH Gesellschaft für die Durchführung und Vermittlung von*

Vermögensanlagen. Суд, що звернувся із запитом, вирішив подати запит на ухвалення попереднього рішення, щоб з'ясувати тлумачення Директиви 2004/39/ЄС.

Стаття 54(1) і (2) Директиви 2004/39/ЄС повинна тлумачитись так, що в адміністративному провадженні національний наглядовий орган може покладатись на обов'язок зберігати професійну таємницю, коли особа, яка у справі, що не регулюється кримінальним правом, та не у цивільному або господарському провадженні просить його надати доступ до інформації щодо інвестиційної фірми, що ліквідується за рішенням суду, навіть якщо основна модель діяльності такої фірми полягала у шахрайстві в особливо великих розмірах та у навмисному завданні шкоди інтересам інвесторів, а декілька керівних посадових осіб такої фірми були засуджені до тюремного ув'язнення. Значення: це рішення має значення для українських державних органів, і його необхідно враховувати у процесі розроблення національних законодавчих актів, орієнтованих на наближення до законодавства ЄС.

У справі C-604/11 Genil 48 SL and Comercial Hosteleria de Grandes Vinos SL v Bankinter SA and Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA йде мова про те, що Juzgado de Primera Instancia No 12 de Madrid (Іспанія) подав запит на ухвалення попереднього рішення під час судового розгляду справи між Genil 48 SL та Bankinter SA, с однієї сторони, та Comercial Hosteleria de Grandes Vinos SL та Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA, з іншої сторони, стосовно договорів про свопи для захисту Genil 48 та CHGV від ризику коливань процентних ставок за фінансовими продуктами, на які вони підписались у цих двох банках.

Договори мали на меті захистити Genil 48 та CHGV від коливань змінних процентних ставок, у цьому разі — міжбанківських ставок пропозиції в євро (Euribor), за фінансовими продуктами, на які вони підписались у цих двох банках (див. також пункти 13–21).

У ході розгляду справи іспанський суд вирішив подати до Суду запит на ухвалення попереднього рішення щодо тлумачення декількох положень

Директиви 2004/39/ЄС.

Стаття 19(9) Директиви 2004/39/ЄС означає, що, по-перше, інвестиційна послуга пропонується як частина фінансового продукту, лише якщо вона становить її невід'ємну частину на момент, коли цей фінансовий продукт пропонується клієнту, і, по-друге, що положення законодавства Європейського Союзу та зазначені у статті 19(9) спільні європейські стандарти повинні робити можливим оцінювання ризику клієнтів та/або містити вимоги до інформації, які також включають інвестиційну послугу, що є невід'ємною частиною відповідного фінансового продукту, для того щоб на таку послугу більше не поширювалися встановлені у статті 19 зобов'язання.

Крім того, стаття 4(1)(4) Директиви 2004/39/ЄС повинна тлумачитись так, що пропонування клієнту укласти договір про свопи для покриття ризику зміни процентних ставок за фінансовим продуктом, на який цей клієнт підписався, становить інвестиційну консультацію, як визначено у вказаній статті, за умови що рекомендація підписатися на такий договір про свопи надається клієнту як інвестору, вона характеризується як доцільна для такої особи або як така, що враховує поточні обставини такої особи, і вона не надається виключно через канали розповсюдження або не призначена для громадськості.

Нарешті, що не менш важливо, саме національний правопорядок кожної держави-члена визначає договірні наслідки у разі, коли інвестиційна фірма, що пропонує інвестиційну послугу, не відповідає вимогам до оцінювання, викладеним у статті 19(4) та (5) Директиви 2004/39/ЄС, за умови дотримання принципів еквівалентності та ефективності.

Це рішення важливе для українських правотворчих органів, оскільки воно роз'яснює декілька важливих питань, що регулюються Директивою 2004/39/ЄС. Його необхідно враховувати для наближення українського законодавства до законодавства ЄС у сфері фінансових послуг.

Цікава до розгляду ще одна справа № С-248/11 Criminal proceedings against Rareș Doralin Nilaș and Others. Так, Curtea de Apel Cluj (Румунія) подав

запит на ухвалення попереднього рішення у кримінальній справі проти панів Nilaș, Gânscă, Dascăl, Baboș та пані Orgean, яких обвинувачено у маніпулюванні цінами на акції публічної акціонерної компанії на ринку фінансових інструментів Rasdaq.

Стаття 4(1)(14) Директиви 2004/39/ЄС означає, що на ринок фінансових інструментів, що не відповідає викладеним у розділі III згаданої Директиви вимогам, не поширюється визначене у цьому положенні поняття «регульований ринок», незважаючи на те, що його оператор об'єднався шляхом злиття з оператором такого регульованого ринку.

Крім того, відповідно до статті 47 Директиви 2004/39/ЄС включення ринку до списку регульованих ринків, зазначених у цій статті, не є необхідною умовою для віднесення такого ринку до категорії регульованих ринків у значенні цієї Директиви.

Це рішення роз'яснює тлумачення статті 4(1)(14), а також статті 47 Директиви 2004/39/ЄС, а тому українські правотворчі органи повинні його враховувати. Наприклад, його можна використати для уточнення положень національного законодавства.

Директива 2002/47/ЄС про фінансове забезпечення дає підстави для справ Augstākā tiesas Civillietu departaments (Верховний Суд Латвії, підрозділ із цивільних справ), який подав запит на ухвалення попереднього рішення у ході розгляду справи між Private Equity Insurance Group SIA та Swedbank AS стосовно поданого першою компанією позову про відшкодування збитків проти другої компанії (див. також пункти 12–19 рішення).

Суд вирішив, що Директива 2002/47/ЄС надає держателю фінансового забезпечення, шляхом якого грошові кошти на банківському рахунку передаються у заставу банку як забезпечення всіх боргів власника рахунку перед банком, право звернення стягнення на предмет забезпечення, незважаючи на порушення справи про банкрутство проти заставодавця, лише якщо, по-перше, грошові кошти, що є предметом забезпечення, розміщені на відповідному рахунку до порушення чи у день порушення такої справи, і при

цьому банк довів, що не знає та не повинен був знати про порушення такої справи, і, по-друге, власник рахунку позбавлений можливості розпоряджатися цими грошовими коштами після їх розміщення на такому рахунку [15].

Це рішення має значення для українських правотворчих органів, оскільки проливає світло на тлумачення Директиви 2002/47/ЄС.

Отже, його необхідно брати до уваги у процесі розроблення відповідних національних законодавчих актів.

Висновки до розділу 3

Отже, в кінці розділу зробимо висновок, що роль Суду полягає в уточненні та тлумаченні законодавства ЄС, але це, зазвичай, відбувається у творчій манері. Цей огляд демонструє наскільки багата та важлива практика Суду. Так, судова практика з приводу розгляду справ, пов'язаних із функціонуванням кредитних установ, оскільки проливає світло на тлумачення Директив Європейського Суду, які необхідно брати до уваги у процесі розроблення/змінення відповідних правових норм.

І звісно, судову практику Європейського Союзу потрібно враховувати у процесі наближення національного законодавства України до законодавства ЄС, в тому числі і в діяльності кредитних установ.

Взагалі, правова система Європейського Союзу має деякі особливості, що наближують її до англосаксонського типу правових систем. Однак, варто зауважити, що тут судові рішення не виступають у класичному вигляді правового прецеденту, а є скоріше допомогою для скеровування суддів у подальших схожих справах. У будь якого разі, такий комплексний підхід до правого регулювання діяльності кредитних установ в Європейському Союзі є досить ефективним, оскільки може не лише якнайглибше вникнути в проблему спору та вирішити його, але і може слугувати зразком для наслідування в інших демократичних країнах з ринковою моделлю

економіки.

Зокрема, Україна, як країна, що розвивається і націлена на розвиток повноцінної ринкової економіки в майбутньому, тобто не лише законодавчої бази, але і необхідних елементів ринкової інфраструктури, таких як скажімо високоліквідна фондова біржа, та доступ українців до офіційного міжбанківського валютного ринку, має можливість перейняти необхідний досвід у Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, в кінці роботи зробимо висновок, що спільний фінансовий ринок покликаний сприяти реалізації цілей, поставлених Договором перед Співтовариством: вільного переміщення між країнами-учасницями товарів, послуг (до яких належать і фінансові послуги), капіталів і громадян (тобто надання їм свободи вибору місця проживання). Ці права і свободи повинні бути забезпечені усуненням дискримінації за національною ознакою щодо громадян і підприємств країн-учасниць.

В процесі роботи зроблені наступні висновки, а саме визначено правову характеристику кредитних установ в ЄС. Так, відповідно до ст. 4 Рішення Європейського парламенту та Ради № 575/2013, кредитна установа – це товариство, предметом діяльності якого є прийняття вкладів або інших ресурсів на засадах поверненості від громадськості й надання кредитів за власний рахунок. Окрім цього, щоб товариство (юридична особа) набуло правового статусу кредитної установи, необхідно отримати право на реєстрацію як кредитної установи й дозвіл на здійснення таких операцій: залучення коштів у вклади та надання кредитів.

Також, в роботі досліджено історію та динаміку розвитку кредитних установ в ЄС, від давньогрецьких міняйл, лихварів, перших банки в Італії як наприклад Медічі до банків у більш сучасному розумінні, що розвинулись після промислової революції. В процесі роботи було проаналізовано нормативну базу вторинного законодавства Європейського союзу і було виокремлено три підгалузі:

- - вимоги до кредитних установ;
- - вимоги до надання послуг;
- нагляд за діяльністю кредитних установ.

В процесі роботи було також визначено, що вторинне законодавство ЄС в сфері банківської справи складається з 14 нормативних актів: 1 регламент, 9 директив та 4 рекомендації.

Особливе місце займає Директива Європейського Парламенту та Ради 2000/12 від 20 березня 2000 року щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення, яка є консолідованим варіантом низки директив.

В свою чергу вони складаються з дванадцяти основних установ: ліцензування; заходи щодо відновлення платоспроможності (санація); ліквідація; структурні підрозділи; власні кошти; коефіцієнт платоспроможності; великі ризики; банківські операції; вклади; перекази; належний нагляд та звітність.

Отже, як ми бачимо побудова органів системи фінансового нагляду в ЄС має наддержавний характер, який є одним із факторів побудови системи з декількома регуляторами і відсутність мегарегулятора. Але для того, щоб зробити висновок про доцільність в сучасних умовах існування мегарегулятора чи декількох регуляторів на рівні окремих держав, необхідно проаналізувати сучасний стан побудови системи контролю та нагляду за ринками фінансових послуг в окремих провідних державах ЄС.

Також в роботі було охарактеризовано принципи діяльності кредитних установ як елементу банківського права ЄС. Було визначено, що спільний фінансовий ринок покликаний сприяти реалізації цілей, поставлених Договором перед Співтовариством: вільного переміщення між країнами-учасницями товарів, послуг (до яких належать і фінансові послуги), капіталів і громадян (тобто надання їм свободи вибору місця проживання). Ці права і свободи повинні бути забезпечені усуненням дискримінації за національною ознакою щодо громадян і підприємств країн-учасниць.

Також було надано правовий аналіз Директиви «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами» 77/780/ЕЕС від 15 грудня 1977 р.

Що стосується кредитних установ, то поняття кредитної установи було введено ще в 1977 році Директивою 77/780/ЕЕС «Про координацію законодавства, регламентів і адміністративних положень щодо заснування та введення бізнесу кредитними установами». З того часу багато чого змінилося в діяльності кредитних установ і звісно, що змінювалося законодавство яке регулює діяльність цих установ.

Також було надано правову характеристику Директиви «Щодо заснування та ведення бізнесу кредитними установами». 89/646/ЕЕС від 15 грудня 1989 р. За своїм змістом Директива Ради № 89/646/ЕЕС від 15 грудня 1989 р. є продовженням Директиви № 77/780/ЕЕС" від 12 грудня 1977 р.

Новацією Директиви стало те, що держави-члени забороняють особам або підприємствам, які не є кредитними установами, займатися діяльністю, пов'язаною з одержанням від громадськості депозитів або інших коштів, що підлягають виплаті.

Також було надано правовий аналіз Директиви про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм» від 26 червня 2013 р. Так, велику роль в регулюванні діяльності кредитних установ відіграла Директива про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм» від 26 червня 2013 р. Саме в цій Директиві були закріплені вимоги до статутного капіталу при створенні кредитних установ, було визначено поняття та види ризиків при діяльності кредитних установ, був законодавчо закріплений план консервації кредитної установи тощо.

Дана Директивна має велику роль не тільки для діяльності кредитних установ в Європейському Союзі, а відіграє чималу роль і для третіх країн, зокрема і для України. Тому що для України гармонізація українського законодавства з європейським є пріоритетним. І хоча застосування деяких норм вищевказаної Директиви, таких як встановлення розміру статутного фонду кредитної установи в розмірі 5 млн євро, може призвести до чергового

колапсу в банківській сфері. Проте, більшість норм, особливо тих, що регулюють контроль ризиків при діяльності кредитної установи, потребують запозичення.

Окрім цього було досліджено діяльність Суду справедливості Європейського Союзу у контексті кредитних відносин. Зокрема, в роботі було досліджено, що Європейський Суд Справедливості (далі по тексту – ЄСС) — це первинний юридичний орган ЄС. Головною функцією Суду є забезпечення відповідності закону інтерпретації та застосування Римського договору.

Питання юрисдикції ЄСС регулюється статтями 177—183 Римського договору, якими встановлено три основні категорії повноважень цього органу: рішення, висновки та апеляційна юрисдикція щодо актів Суду Першої Інстанції.

ЄСС виконує функцію нагляду. Особи до звернення в цю інстанцію повинні використати всі національні засоби захисту своїх прав чи положень ЄС. Лише виключне коло справ може ставитись на розгляд цього суду.

Також, було охарактеризовано практику розгляду спорів щодо кредитних установ. І звісно, судову практику Європейського Союзу потрібно враховувати у процесі наближення національного законодавства України до законодавства ЄС, в тому числі і в діяльності кредитних установ.

Досвід Європейського Союзу показує необхідність та нагальність удосконалення країнами правого регулювання діяльності кредитних установ, в тому числі і в Україні. Завдяки правовому аналізу вище зазначених правих документів, у нашої держави є можливість заздалегідь передбачити та усунути якнайскоріше можливі недоліки та проблеми які виникали на шляху становлення правового регулювання діяльності кредитних установ в Європейському Союзі. В першу чергу це стосується практики розгляду справ щодо кредитних установ в Європейському союзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. About IOSCO. International Organization of Securities Commissions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iosco.org/about/?subsection=about_iosco.
2. Appendix Table 5 «Leading Exporters and Importers in world trade in commercial services, 2013. WTO and UNCTAD Secretariats, Press release, PRESS/721, Geneva, April 14, 2014, https://www.wto.org/english/news_e/pres14_e/pr721_e.htm [accessed 20 November, 2014]
3. Building a Capital Markets Union – Eurosystem contribution to the European Commission’s Green Paper. European Central Bank (ECB), 2015. Available from: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/150521_eurosystem_contribution_to_green_paper_building_a_cmuen.pdf
4. Flother До.-Н. Die nervosen neunziger Jahre / Flother До.-Н., Laupenmuhlen M., Schnittke J. // Bank.- Koin. – 1993. – № 12. – S. 698.
5. International Association of Insurance Supervisors [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iaisweb.org/home>.
6. International Trade Statistics 2013. Trade in commercial services [Electronic resource]/WTO. http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its2013_e.pdf [accessed 20 November, 2014], с. 143.
7. Manning G. VJarren The European Union’s Investment Services Directive / G. Manning // University of Pennsylvania Journal of International Business Law. – 1994. – vol.15. – № 2. – P. 184
8. Objectives and Principles of Securities Regulation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD561.pdf>
9. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017PC0536>

10. Recent Trends in United States Services Trade: 2012 Annual Report (Washington, D. C.). United States, International Trade Commission, 2012 <http://www.usitc.gov/publications/332/pub4338.pdf> [accessed 20 November, 2014]
11. Regional trade agreements. RTA Database. World Trade Organization <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx> [accessed 20 November, 2014]
12. Services, development and trade: The regulatory and institutional dimension. Trade and Development Board Trade and Development Commission Multi-year Expert Meeting on Trade, Services and Development Second session Geneva, 15–17 April 2014, http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/c1mem4d5_en.pdf [accessed 20 November, 2014].
13. Services, development and trade: The regulatory and institutional dimension. Trade and Development Board Trade and Development Commission Multi-year Expert Meeting on Trade, Services and Development Third session Geneva, 11–13 May, 2015, http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/c1mem4d8_en.pdf [accessed 20 November, 2014].
14. The Basel Committee on Banking Supervision: Its Global Role and Current Initiatives. – New York, 2010. – 3 May [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/ie03052010-Coen.pdf>
15. Генеральна угода про торгівлю послугами (укр/рос) від 15.04.1994// Офіційний вісник України від 12.11.2010, № 84, стор. 482, стаття 2989
16. Генеральна угода про торгівлю послугами від 15.04.1994 / Електронний ресурс. / Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_017

17. Директива Ради (93/22/ЄЕС) «Про інвестиційні послуги у сфері цінних паперів» від 10 травня 1993 року. Електронний ресурс. / Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_187
18. Договір про функціонування Європейського союзу від 07.02.1992 Електронний ресурс. / Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
19. Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27.06.2014. Електронний ресурс. / Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
20. Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи від 15.04.1994// Офіційний вісник України від 12.11.2010., № 84, стор. 389, стаття 2989
21. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12. 07. 2001 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1
22. Борисов І. В. Фінансові установи як учасники ринку фінансових послуг / І. В. Борисов // Право та інновації : наук.-практ. журн. / редкол.: Ю. Є. Атаманова та ін.. – Х. : Право, 2014. – №4 (8). – С. 97–94.
23. Дзюнь О. Б. Світовий досвід створення мегарегулятора на ринку фінансових послуг / О. Б. Дзюнь // Державне управління: удосконалення та розвиток.— 2014.— № 3 [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=695>.
24. Дунас О. Особливості інституту членства у сучасних міжнародних фінансових організаціях / О. Дунас // Право України. – 2007. – № 8 – С. 129–132.
25. Забара І. М. Міжнародний правопорядок до питання засад, принципів, цілей, функцій і структури (теоретичні аспекти) / І. М. Забара // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 2. – С. 254–256.

26. Заблоцька Р. О. Система інституційного регулювання світової торгівлі послугами: монографія / Р. О. Заблоцька. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 368 с
27. Інтеграційні процеси на фінансовому ринку України: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова, д-ра екон. наук І. О. Школьник і д-ра екон. наук Ф. Павелки ; [А. О. Єпіфанов, І. О. Школьник, Ф. Павелка та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 258 с.
28. Каро Д., Жуайяр П. Международное экономическое право. – М.: Международные отношения, 2002. – 580 с.
29. Київець О. В. У пошуках міжнародного права: переосмислюючи джерела / О. В. Київець. – Кам'янець-Подільський: ПП «Видавництво «Оіюм», 2011. – 480 с.
30. Ксьондз С. М. Актуальні проблеми розвитку посередництва на фінансовому ринку України [Електронний ресурс] / С. М. Ксьондз. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kandekonomnauk-ksondz-sm-mateyko-lo-aktualniproblemi-rozvitku-poserednistva-na-finansovomu-rinku-ukrayini/>
31. Лабунська А. Правосуб'єктність Міжнародного валютного фонду / А. Лабунська // Актуальні проблеми становлення та розвитку держави і права України: матеріали Міжвузівського наук. семінару (м. Івано-Франківськ, 2014 р.) – Івано-Франківськ, 2015. – С. 88–92.
32. Лазерник Л. Л. Міжнародне фінансове право: Навч. посібн. / Л. Л. Лазерник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 312 с.
33. Лебедев С. Н. Унифікація правового регулювання міжнародних хозяйственных связей (некоторые общие вопросы) / С. Н. Лебедев, В. А. Кабатов, Р. Л. Нарышкина // Юридические аспекты осуществления внешнеэкономических связей. Тр. кафедры международного частного и гражданского права МГИМО МИД. – М., 1979. – С. 15–43.
34. Левченко В. П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг: монографія / В. П. Левченко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.

35. Лукашук И. Международное право: Особ. Часть: учебник / И. Лукашук. – М., 2001. – 436 с.
36. Масляева К. В. Господарсько-правове забезпечення функціонування ринку фінансових послуг в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Масляева Катерина Василівна ; Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 208 арк.
37. Ментух Н. Ф. Гармонізація законодавства України про фінансові послуги з правом європейського союзу в рамках угоди про асоціацію між Україною та ЄС / Н. Ф. Ментух, О. Р. Шевчук // Актуальні проблеми правознавства. - 2016. - Вип. 1. - С. 68-72.
38. Міжнародне право. Основи теорії: [підручник] / за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь. – 2002. – 608 с.
39. Міщенко В. І. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / В. І. Міщенко // Вісник НБУ.— 2010.— № 8.— С. 4—10
40. Мовчан А. П. Международный правопорядок / А. П. Мовчан. – М. : Междунар. отнош., 1996 – 103 с.
41. Мокій А. І. Міжнародні організації: навч. посіб. / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець; Мін-во освіти і науки України. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
42. Науменкова С. В. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн : навч. посіб. / С. В. Науменкова, В. І. Міщенко ; Нац. банк України, Центр наук. дослідж.— К., 2010. — 169 с.
43. Некрасов А. И. Основы правового регулирования политики Европейского Союза в области финансовых услуг / А. И. Некрасов // Международное право и международные организации, № 2; 2013. – С. 210-219.
44. Никифоров В. А. Международный правопорядок в мировой финансовой системе как составная часть международно-правового режима в

сфере международных экономических отношений / В. А. Никифоров // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2008. – № 79. – С. 169–174

45. Олсен М. Банковский надзор: европейский опыт и российская практика : пособие по проекту “Обучение персонала центрального банка — этап III” / М. Олсен [Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://www.delrus.ces.eu.int>.

46. Особливості інтеграційних процесів в ЄС на сучасному етапі: інституційні зміни в системі забезпечення економічної та політичної стабільності : аналітична зап. [Електронний ресурс].— Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua/articles/598>.

47. Офіційний сайт Європейського центрального банку. – Режим доступа: <https://www.ecb.europa.eu>.

48. Редзюк Є. В. Особливості створення і функціонування єдиного ринку фінансових послуг у країнах ЄС: уроки і досвід для України / Є. В. Редзюк // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. - 2017. - № 10. - С. 171-183

49. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. канд. екон. наук Р. Пукала і докт. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО Ексклюзив, 2016. – 166 с. (Укр. мова, передмова – польська мова).

50. Румянцев А. П. Світовий ринок послуг: [навчальний посібник] / А. П. Румянцев. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.

51. Статті Угоди 1945 р. (Про Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку) від 01.01.1945// http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996_028

52. Статті Угоди Міжнародного валютного фонду від 22.07.1944// http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_921

53. Стулей В. Поняття та перелік фінансових послуг у фінансовому законодавстві України та ЄС: європейський досвід та рекомендації для

України. / https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/2017_02-20-fin-poslugy.pdf

54. Тарасов О. В. Субъект міжнародного права: проблеми сучасної теорії / О. В. Тарасов. – Харків: Право, 2014. – 511 с.

55. Тюрина Н. Е. Международный правопорядок. Современные проекты совершенствования и преобразования / Н. Е. Тюрина; науч. ред. : Д. И. Фельдман. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1991. – 93 с.

56. Усенко О. Лібералізація торгівлі послугами в рамках преференційних торговельних угод / О. Усенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/NM/2008_10/pdf/usenko.pdf

57. Чехунов А. С. Совершенствование кредитных механизмов МВФ в условиях современного кризиса / А. С. Чехунов // Terra economicus. 2010. – Том 8. – № 3. – Часть 2. – С. 201–210.

58. Шаов И. К. Международный правопорядок и пути его совершенствования: дис. ... канд. юрид. наук / И. К. Шаов. – М., 2004. – 229 с.

59. Шовкопляс Г. Запровадження міжнародних стандартів регулювання ринків фінансових послуг в Україні: правовий аспект / Г. Шовкопляс // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 12. – С. 107-111.

60. Шовкопляс Г. М. Засади поділу ринку фінансових послуг залежно від системи органів регулювання в Україні та країнах ЄС / Г. М. Шовкопляс // Право та інновації. - 2014. - № 3. - С. 105-112

61. Шумилов В. М. Международное финансовое право: понятие, предмет, система / В. М. Шумилов // Внешнеэкономический бюллетень. – 2005. – № 6. – С. 67–79.

62. Эбке В.Ф. Международное валютное право: Пер. с нем. - М.: Междунар. отношения, 1997. - С. 178.

63. Ящук В. В. Розвиток системи регулювання ринків фінансових послуг у зарубіжних країнах / В. В. Ящук // Наукові праці НДФІ. – 2009. – № 4 (49). – С. 84-90.